

سناریونویسی در بحران

(رهنامه - آینده‌نگری - طرح‌ریزی)

محمد مسعود بهمنی

سرشناسه	: بهمنی، محمدمسعود، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: سناریونویسی در بحران : (رهنامه - آینده‌نگری - طرح‌ریزی)/ محمدمسعود بهمنی.
مشخصات نشر	: تهران: ایران سبز، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۹۶ ص.: مصور، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۱۶-۰۷-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۹۵ - ۹۶.
عنوان دیگر	: رهنامه - آینده‌نگری - طرح‌ریزی.
موضوع	: آینده‌پژوهی
موضوع	: مدیریت بحران
موضوع	: مدیریت بحران -- برنامه‌ریزی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ س۹ب/۱۵۸GB
رده بندی دیویی	: ۰۰۳/۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۷۹۳۲۸

نویسنده: محمد مسعود بهمنی

نوبت/ سال چاپ: اول/ ۱۳۹۳

شماره شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۱۶-۰۷-۵

شمارگان: ۱۵۰۰

ناشر : انتشارات ایران سبز - تهران

قیمت: ۳۵۰۰ تومان

«حق چاپ محفوظ است»

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۷	فصل یکم: ضرورت طرح‌ریزی و سناریو نویسی
۱۰	دکترین (رهنامه)
۱۲	منظور از طرح‌ریزی و سناریو نویسی
۱۳	عوامل مؤثر بر موفقیت طرح‌ریزی و سناریو نویسی
۱۶	مراحل طراحی و سناریو نویسی
۱۹	وظایف اداری و سازمانی
۲۲	مقاصد سناریو نویسی
۲۵	فصل دوم: آینده نگری و سناریو نویسی
۲۷	آینده نگری و آینده پژوهی
۲۹	آینده پژوهی
۳۲	فرآیند پیش‌بینی و آینده‌نگری
۳۲	روش‌های پیش‌بینی و مطالعه آینده
۳۵	تهدید و فرصت
۴۰	فایده آینده پژوهی
۴۱	اهمیت آینده پژوهی
۴۲	رویکرد آینده پژوهی
۴۲	روش‌های مورد استفاده در آینده پژوهی
۴۸	سناریو نویسی
۴۸	تاریخچه سناریو نویسی
۵۱	سناریو چیست؟

۵۳	گام‌های تدوین سناریو
۵۳	عناصر اصلی سناریو
۵۶	سناریو آمریکا علیه ایران
۶۱	پیش‌بینی و تدابیر
۶۵	فصل سوم: طرح‌ریزی و تمرین
۶۷	سطوح طرح‌ریزی و تمرین
۶۷	سطح راهبردی یا استراتژیکی
۶۸	سطح عملیاتی
۷۰	سطح تاکتیکی
۷۱	مراحل طرح‌ریزی و تمرین
۷۵	پیوست‌ها: فرمت‌های سناریو نویسی و تمرین
۹۵	منابع

مقدمه

آینده امری است که مردم و سازمان‌ها می‌توانند آن را با اقدامات هدفمند خود طراحی و شکل دهند. جوامع برای آنکه عاقلانه عمل کنند، بایستی نسبت به پیامدهای اقدامات خود و دیگر جوامع آگاهی و شناخت کافی داشته باشند. سازمان‌ها و جوامع می‌کوشند تا امور در حال وقوع را فهمیده و حتی سعی می‌کنند بکوشند تا اموری که شاید اتفاق بیفتد یا بالقوه امکان وقوع دارد و یا تحت شرایط خاصی در آینده اتفاق خواهد افتاد بشناسند. سازمان‌ها و جوامع موفق با استفاده از این شناخت حدسی، موقعیت کنونی خود را تشخیص داده و با اقدامات مقتضی و پیگیری‌های لازم، از بستر زمان و فضای مادی و اجتماعی می‌گذرند.

آینده‌پژوهی و آینده‌نگری هنر شکل دادن به آینده است، به آن شکل که آن را می‌خواهیم. کسانی که این دانش را در دست دارند هم اکنون به آینده جهان به دلخواه و مطلوب خود شکل می‌دهند. اگر کشورها و جوامع نتوانند خود را با تحولات سازگار کنند از هم فرو می‌پاشند و متلاشی می‌شوند، زیرا که ذات تغییرات را به درستی نشناختند، بنابراین آینده‌نگری و آینده‌شناسی، دانش شناخت تغییرات است و از حیاتی‌ترین علوم مورد نیاز جوامع انسانی می‌باشد.

استفاده از روش طرح‌ریزی و یا سناریونویسی به ما کمک می‌کند تا راهبردها را بهبود بخشیده و برنامه‌هایی برای مقابله با رویدادهای غیر منتظره طرح‌ریزی کنیم.

در قالب سناریوسازی، ویژگی‌هایی حادث می‌شود که در تدوین راهبردها و یا راه‌کارهای مؤثر به ما کمک فراوانی می‌کند و قدرت تصمیم‌گیری را افزایش می‌دهد. سناریوها و یا طرح‌ها تصاویری از آینده‌های محتمل هستند و این تصاویر به صورت منطقی به هم وابسته هستند.

طرح‌ریزی و سناریوپردازی به ما کمک می‌کند تا بیاندیشیم که چگونه در شرایط محیطی متفاوت آینده، پیروزمندان به هدایت امور پردازیم و غافلگیر نشویم.

در این کتاب به ضرورت سناریونویسی در بحران و مباحث آینده‌نگری و آینده‌پژوهی و چگونگی طرح‌ریزی و سناریو نویسی در شرایط بحران برای آمادگی مقابله با حوادث و رویدادها، می‌پردازیم و در پایان کتاب نیز نمونه‌ای از طرح‌ها برای مقابله با بحران ارائه گردیده است.

ضمناً از امیر سرتیپ ۲ صادقی‌گویا که در مراحل تدوین کتاب با راهنمایی‌های ارزشمند خود من را یاری کردند، نهایت تشکر و امتنان را دارم.

امید است که مورد استفاده سازمان‌ها و دانش‌پژوهان قرار گیرد.

محمد مسعود بهمنی

مردادماه ۱۳۹۳

فصل یکم: ضرورت طرح‌ریزی و سناریو نویسی

- ۱- دکترین (رهنامه)
- ۲- منظور از طرح‌ریزی و سناریونویسی
- ۳- عوامل مؤثر بر موفقیت طرح‌ریزی در سناریونویسی
- ۴- مراحل طراحی و سناریونویسی
- ۵- وظایف اداری و سازمانی
- ۶- مقاصد سناریونویسی

ضرورت طرح‌ریزی و سناریونویسی

کلید اساسی برای موفقیت در هر کاری، طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی مناسب و کافی با جزئیات دقیق است. دیدگاه طراح و سناریونویس باید وسیع و با تدارک و آمادگی کامل انجام گیرد و بایستی مسئولان و مدیران محترم در تصمیم‌گیری قوی و محکم باشند تا موارد طراحی به اجرا گذاشته شود.

طرح‌ریزی عبارت است از مشخص کردن نوع واکنش پیش‌بینی شده در صورت بروز حادثه. و به عبارت دیگر طرح‌ریزی عملی است به منظور رسیدن به یک پیشنهاد برای اجرای تصمیم رئیس یا مدیر. در طرح‌ریزی بایستی ترتیب توالی منطقی رعایت شود. با اینکه طرح‌ها بر مبنای شرایط یا فرصت‌های ویژه‌ای تهیه می‌شوند نبایستی آنها را ثابت و تغییر ناپذیر پنداشت. بلکه با برآوردها، تجزیه و تحلیل‌ها و بررسی‌های مداومی که در جریان طرح‌ریزی کلی صورت می‌گیرد، طرح‌ها تغییر یافته، تصحیح شده و با نیازمندی‌های روز تطبیق داده می‌شوند.

۱- دکترین (رهنامه)

رهنامه یا دکترین عبارت است از «نظام فکری، فلسفی یا نگرش و چارچوب ذهنی که اصول حاکم بر سیاست دولت‌ها را در هر عصری را تعیین می‌کند»

معمولاً تحت تأثیر دکترین یا داکترین، سیاست تعیین می‌شود و سپس راهبرد یا استراتژی تعریف می‌شود.

در بعضی از کشورها از جمله کشور عزیزمان ابتدا استراتژی یا راهبرد تعیین می‌گردد و بر مبنای آن و برای رسیدن به آن راهبرد دکترین‌های متفاوت و مختلفی تعیین می‌گردد، ولی در بعضی کشورها از جمله آمریکا دکترین در رأس قرار دارد و بر مبنای آن دکترین، استراتژی‌های مختلف تدوین می‌گردد.

دکترین، نوع سیاست و استراتژی را ترکیب می‌کند. مثلاً دکترین مونروئه در آمریکا این بود که "آمریکا برای آمریکاست" سیاست انزوایی را مطرح کرد که به دکترین جیمز مونروئه معروف شد. دکترین جمهوری خواهان آمریکا و نئو محافظه کاران در دوران ریاست جمهوری بوش باعث گردید که آمریکا به عراق و افغانستان حمله کند و امنیت آمریکا را در خارج از مرزهای خود و با شرکت فعال در سرنگونی دولت‌های مستبد و خودکامه و حضور فیزیکی در منطقه خاورمیانه توجیه می‌کردند.

اهداف ملی هر کشوری معمولاً در قالب دکترین مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در صحنه عملیات هم دکترین به اصول و قواعد حاکم بر صحنه عملیات و چگونگی طراحی و اجرای آن اطلاق می‌گردد.

در دکترین نظامی یک کشور، کلیه سازمان‌ها باید بدانند که در موقع بروز حوادث نظامی و جنگی چه وظیفه‌ای خواهند داشت و آن کشور در چه وضعیتی وارد جنگ شود.

۲- منظور از طرح‌ریزی و سناریونویسی

الف- بی اثر کردن تهدیدات

ب- آمادگی برای به کاربردن روش‌های جدید در سازمان

پ- آمادگی برای مقابله با سایر رویدادها (مقابله با بلیات، تهدیدات،

چالش‌ها، مخاطرات، حوادث)

۳- عوامل مؤثر بر موفقیت طرح‌ریزی در سناریونویسی

طراحی به صورت کلی و عمومی یک عمل ذهنی است و قدرت‌های فکری و توانایی ذهنی، مستند به آموزش‌های علمی و تجارت عملی می‌باشد. یک طراح یا نقشه‌کش طبعاً با حقایق روبه‌روست و برای آنچه که می‌خواهد طراحی کند، با در نظر گرفتن حقایق موجود پیش‌بینی می‌نماید که نیازمندی‌های او با توجه به حجم عملیاتی که در نظر دارد انجام دهد، چه می‌باشد؟ و در چه مدتی (کوتاه مدت یا بلند مدت) باید به اتمام برسد؟ وقتی به این مرحله رسید، آنچه که باید عمل کند برایش مشخص می‌شود. یعنی حدود وظایفی که بایستی انجام دهد معین گردد. ضمناً ابزار و وسایل کار نیز تعیین می‌شود. وسایلی که ما در آینده بایستی از آنها استفاده بکنیم یا حین طراحی به آن نیاز داریم محدوده‌شان مشخص می‌شود.

طراح از ابتدا هدف‌هایی را در ذهن داشته است که امیدوار بوده با طراحی صحیح و اجرای مناسب به آن اهداف برسد. لذا حداکثر تلاش را به عمل می‌آورد تا چگونگی اجرای کار را گام به گام و در هر مرحله با زمان‌بندی تعیین نماید.

به منظور دستیابی به حداکثر اهداف گوناگون تعیین شده در سطوح مختلف به وسیله طراحی یک یا چند سناریو مواردی را باید در نظر گرفت که اهم آنها عبارت است از:

الف- طرح‌ریزی بایستی مبتنی بر تجربیات اخذ شده از سناریونویسی قبلی و ارزیابی نتایج آن استوار باشد، حتی تجربیات در سایر کشورها نیز می‌تواند در این کار به ما کمک نماید.

ب- طرح‌ریزی و سناریونویسی بایستی مبتنی بر مبنای واقعیت‌های موجود در کشور و سازمان و نقاط ضعف و برجسته آن شکل گیرد.

پ- طراحی سناریو بایستی قابلیت انعطاف داشته باشد. بایستی پیش‌بینی‌های لازم در خصوص وضعیت‌های مختلف به عمل آید تا بتوان واکنش مناسب نشان داد.

ت- طراحی و سناریونویسی مداومت داشته باشد. نحوه عمل ارزیابی گردد و اقدامات لازم برای اصلاح نحوه اجرای کار بعدی استفاده گردد.

ث- اهداف اصلی و فرعی مشخص شود تا حدود و مفهوم هدف‌ها تعیین گردد و اهداف قابل دسترسی باشد.

ج- برنامه زمان‌بندی دقیق تنظیم گردد. (اهداف کوتاه مدت از حالا تا ۵ سال آینده، اهداف میان مدت از ۵ تا ۲۰ سال آینده و اهداف بلند مدت از ۲۰ سال تا ۲۵ سال آینده)

ضرورت طرح‌ریزی و سناریونویسی / ۱۵

چ- نقشه راه مشخص گردد (یک تقویم زمان‌بندی که برای تحقق خط مشی تعیین شده با پایان هر مرحله، مرحله بعدی بر اساس برنامه شروع و پایان یابد)^۱

ح- در طراحی به جاذبه‌ها و دافعه‌های مخاطبین و کارکنان سازمان توجه گردد.

خ- طراحی تمرکزی و اجرا غیر تمرکزی (روش‌های اجرای کار متنوع و غیر متمرکز است)

۱. نقشه راه: گام‌هایی را که باید برای رسیدن به یک هدف برداشت، تعیین می‌کند.

۴- مراحل طراحی و سناریونویسی

به علت اینکه اهداف هر سازمان یا دولت‌ها مختلف و متنوع می‌باشند و متناسب با حساسیت آن دولت‌ها و سازمان‌ها و بودجه‌هایی که به این امر اختصاص می‌یابد متفاوت است. لذا مراحل طراحی و سناریونویسی نیز متفاوت است، ولی همگی آنها در یک موضوع مشترک هستند و آن این است که سازمان‌ها و دولت‌ها از یک برنامه علمی و خط مشی‌های منظمی که پی‌درپی در یک تسلسل واقعی، گام به گام طی می‌کنند تا به استراتژی و یا دکترین آن سازمان یا دولت دست یابند، پیروی می‌کنند.

می‌توان مراحل طراحی و سناریونویسی را به صورت زیر تقسیم‌بندی کرد:

الف- مرحله تدارک و آماده شدن برای بحران یا تهدید (تعیین محدوده مأموریت و هدف‌ها - انتخاب وسایل و ابزار)

ب- اجرا: (تهیه و صدور سناریو)

پ- ارزیابی: (بررسی واکنش‌ها و عکس‌العمل‌ها در کارکنان، بررسی نکات مثبت و منفی و چگونگی عملکرد و ابزار کار).

الف - مرحله تدارک و آماده شدن برای بحران یا تهدید

حدود مأموریت‌ها در مانورها و بحران‌ها برای طراحی باید کاملاً مشخص گردد. یعنی اینکه محدوده اجرای کار، تجهیزاتی که در این محدوده بایستی به کار گرفته شود. زمان‌بندی برای هر مرحله از مانور یا سناریو تعیین می‌گردد. لذا در زمینه شروع کار طراحی، محدوده انجام کار را مأموریت مشخص می‌کند و طراح و سناریونویس با تجزیه و تحلیل مأموریت، وضعیت موجود را در می‌یابد.

پیش‌بینی دگرگونی‌های احتمالی وضعیت، هدف‌ها، اهمیت هدفی که باید برای آن طراحی مانور یا سناریو را انجام دهد، سابقه هدف، میزان تأثیر مطلوب در هدف، مواردی هستند که در تجزیه و تحلیل مأموریت، مورد توجه طراح و سناریونویس قرار می‌گیرد. البته این موضوع در تقدم یکم بستگی به میزان اطلاعاتی دارد که از هدف جمع‌آوری شده است. حجم و نوع اطلاعات جمع‌آوری شده بایستی متمرکز بر روی موارد اساسی و اصلی نیازمندی‌های طراح و سناریونویس در این مرحله باشد. تعیین موضوعاتی که طراح بتواند تلاش خود را روی آن نقاط متمرکز کند از جمله اطلاعات مهمی هستند که در تقدم یکم طراح و سناریونویس برای سناریونویسی به آنها نیاز دارد و سپس وسایل ابزار مناسب را در راستای اهداف و مأموریت مشخص می‌کنیم.

ب- مرحله اجرا

یکی از دغدغه‌های سیاست‌مداران و طراحان و سناریونویسان این است که چگونه می‌توان سناریو را در عمل و در مطالعات میدانی چه در حوزه‌های فردی و چه در زمینه‌های سازمانی پیاده‌سازی نمود و چگونه آن را کاربردی کرد. در تدوین سناریو همواره این سؤال مطرح است که "چه می‌شود اگر ... " و تدوین پاسخ‌های این سؤال است که سناریو را تشکیل می‌دهد.

لذا در سناریونویسی ابتدا وضعیت فعلی مورد بررسی قرار می‌گیرد و سپس طراحی یا داستان‌سرایی و رویدادهایی که باید رخ دهد تا سناریو به سرانجام برسد تعیین می‌گردد و سرانجام حالت‌ها و وضعیت‌هایی که در پایان سناریو به وجود می‌آید مورد بررسی قرار می‌گیرد. در تمام این مراحل بایستی از منطق (چرایی، چیستی و چگونگی) پیروی کرد و سناریوهای منطقی و مستدل تدوین نمود تا سازمان در مواجهه با هر کدام از وضعیت‌ها آمادگی مقابله را داشته باشد.

پ- ارزیابی

عملیات مداومی است که جهت بررسی واکنش‌ها و عکس‌العمل‌ها ایجاد شده در کارکنان سازمان در مانورها و مواجهه با بحران مورد تجزیه و تحلیل سنجش قرار می‌گیرد و همچنین نکات مثبت و منفی و عملکرد وسایل و تجهیزات به کار گرفته در منطقه مانور و در مواجهه با بحران مورد ارزیابی قرار می‌گیرد تا نکات مثبت تقویت و نکات منفی از بین برود.

۵- وظایف اداری و سازمانی طراح یا سناریونویس

در هر سازمان و تشکیلاتی که شکل می‌گیرد اداره یا معاونتی به نام طرح و برنامه همواره وجود دارد که کلیه امور طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی در آن سازمان را از لحاظ ساختاری و تشکیلاتی به عهده دارد. در سطح کشور هم سازمان برنامه و بودجه متولی این کار است. هر قسمت ستادی و اداری دارای چهار وظیفه عمده است که در قبال آنها مسئولیت دارد و این چهار وظیفه به شرح زیر است:

الف - برنامه‌ریزی

انجام برنامه‌ریزی برای سازمان متبوعه از وظایف اصلی مسئولین طرح و برنامه هر سازمان است. برنامه‌ریزی‌های بلند مدت در راستای پشتیبانی از اهداف و مأموریت‌های آن سازمان ضروری است و همچنین همکاری در برنامه‌ریزی‌های شرایط بحرانی و همیاری در برنامه‌ریزی‌ها و طراحی‌های احتمالی و سناریوهای محتمل و کمک در برنامه‌ها و طرح‌های عملیات مانور (تمرین) از وظایف برنامه‌ریز است که در سازمان‌ها مسئولین و مدیران میانی و عالی در آن سازمان به این کار مبادرت و بر تدوین طرح‌ها و سناریوها و برنامه‌ها نظارت و دقت دارند.

ب- هماهنگی و تعامل

مسئولین ستادی و اداری هر سازمان و تشکیلاتی می‌بایست با معاونت‌ها و قسمت‌های دیگر آن سازمان هماهنگی و تعامل داشته

باشند و از اجرای صحیح دستورالعمل‌ها و اجرای طرح‌ها و برنامه‌ها در راستای اهداف سازمان نظارت داشته باشند و به منظور پشتیبانی از دیگر برنامه‌ها و سناریوها در زمان بحران و مانور با کلیه قسمت‌ها و معاونت‌ها هماهنگی داشته باشد. به عنوان مثال هماهنگی و تعامل رئیس حراست شرکت ملی گاز با معاونت‌ها و قسمت‌های دیگر سازمان بایستی مشخص گردد که خواسته‌ها و نیازهای او از معاونت بهره‌برداری، رئیس اداره گاز، مسئولین امداد و تعمیرات، حمل و نقل، بسیج، روابط عمومی، خودکفایی، رئیس تعمیرات و بهره‌برداری و ... چه مواردی می‌باشد تا هر قسمت شرح وظایف خود را دانسته و تعامل و همکاری در سازمان به وجود آید.

پ- مشاوره

طراح و سناریونویس به مدیریت و معاونت‌ها و زیر مجموعه سازمان، پیرامون برنامه‌ها و اقدامات جاری و آینده مشاوره می‌دهد تا آنان به اهداف و مأموریت محوله آشنایی بیشتری پیدا کنند. به عنوان مثال مسئولین طرح و برنامه هر قسمت در خصوص تجهیزات و وسایل جدید، تکنیک‌ها و تغییرات در ساختار و ... را با ابلاغ دستورالعمل‌ها و نامه‌های اداری و یا برگزاری کلاس‌های توجیهی و آگاه‌سازی و یا جلسات و سخنرانی‌ها، مدیران و کارکنان مربوطه را توجیه و مشورت‌های لازم را ارائه می‌دهد و یا مسئولین حراستی هر سازمان، کارکنان را به ترفندهای

دشمن آشنا و در خصوص مسائل امنیتی و اطلاعاتی به مدیران و کارکنان اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی را انجام می‌دهد.

ت- آموزش

در هر سازمان آموزش از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است و میزان آشنایی به کار و حرفه و تخصص در این زمینه سازمان را حرفه‌ای نموده و بازدهی کار بیشتر می‌شود. در هنگام اجرای مانور و تمرین این آموزش‌ها مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و مواجهه سازمان با وضعیت‌های غیر مترقبه و سطح آموزش کارکنان و مدیران در شرایط بحران و تهدید سنجیده می‌شود.

آموزش از وظایف اصلی مدیران و مسئولین آموزش یگان است تا همواره سازمان را پویا و کارکنان به علوم جدید و تغییرات آشنایی پیدا نمایند. سرعت تغییرات آنچنان سرسام‌آور است که یک سازمان پویا و سرزنده با آموزش‌های تخصصی خود را با این تغییرات همپا و هماهنگ ساخته و بازدهی کار سازمان را افزایش می‌دهند. معمولاً برنامه‌ریزی آموزشی در اوایل سال برای مدت یک سال پیش‌بینی می‌شود و تقویم کلاس‌های آموزشی کارکنان شرکت و مدیران و مسئولین سازمان توسط معاونت آموزش طرح‌ریزی و در طول سال این برنامه‌های آموزشی به مورد اجرا گذارده می‌شود و برای ترغیب و تشویق کارکنان و مدیران به شرکت در کلاس آموزش، امتیازات و پاداش‌هایی در نظر گرفته می‌شود تا دوره‌های آموزشی

کوتاه مدت و بلند مدت را طی نمایند. سرمایه‌گذاری سازمان‌ها و کشورها برای آموزش، از سرمایه‌گذاری‌های ارزشمند و مفید می‌باشد که آینده آن سازمان و کشور را تضمین می‌کند.

۶- مقاصد سناریونویسی در بحران و مانور

مقصد نهایی از سناریونویسی در زمان بحران و انجام مانورهای آزمایشی به شرح زیر است:

- الف- ایجاد هماهنگی در بین واحدهای محوری عمل‌کننده در بحران
- ب- محوریت قرار دادن واحدهای اصلی در تهیه و تدوین و اجرای سناریو (همواره در هر قسمت و سازمان بعضی از واحدها نقش مهم‌تری نسبت به بقیه دارند. لذا نقش اصلی به این واحدها و قسمت‌ها سپرده می‌شود)
- پ- آمادگی برای مقابله با تهدیدات، چالش‌ها و مخاطرات محیطی، اجتماعی، امنیتی و سیاسی در سطح کشور یا استان یا سازمان
- ت- آمادگی مقابله با حوادث غیر مترقبه از قبیل انفجار، آتش‌سوزی، تخریب اماکن و ادارات، اعتصابات کارگری، خرابکاری و ...
- ث- آمادگی برای مقابله با تهدیدات سایبری
- ج- ارتقاء سطح آموزشی و آمادگی ادارات و سازمان‌ها و معاونت‌ها و قسمت‌های هر شرکت یا سازمان.

چ- چگونگی تحوه تعامل و هماهنگی ادارات و سازمان‌ها و معاونت‌ها با سایر دوائر نظامی و انتظامی و همچنین سازمان‌ها و ادارات امدادی و پشتیبانی در سطح کشور و استان و شهر در مانورها و در مقابله با حوادث (معمولاً در جلسات شورای تأمین استان و شهرستان موارد مطرح و هماهنگی‌ها انجام می‌شود)

ح- شناسایی افراد و کارشناسان مسئول و دارای نقش کلیدی در زمان وقوع بحران یا حادثه و واگذاری مسئولیت به آنان (در هر سازمانی مسئولیت حراست و حفاظت و اطلاعات آن سازمان نقش کلیدی در زمان وقوع بحران یا حادثه دارند)

خ- به روز رسانی و سازماندهی و آماده به کاری تأسیسات، ایستگاه‌ها و وسایل کارکنان در هر شرکت یا سازمان به منظور جلوگیری از خطرات احتمالی.

د- جلوگیری از خسارات جانی و مالی ناشی از آتش‌سوزی و نشتی گاز در محیط‌های باز یا بسته و به حداقل رساندن تبعات ناشی از آن.

به طور کلی دستگاه‌ها و سازمان‌های کشور برای موفقیت در مواجهه با حوادث و بحران‌ها بایستی طراحی و برنامه‌ریزی نموده و آمادگی مقابله با آتش‌سوزی، سیل، زلزله، خرابکاری‌های وسیع، قطع آب و برق در سطح وسیع و مدت زمان طولانی، مواجهه با باران‌های شدید و برف‌های سنگین و سرمای سخت و طولانی و ... را داشته باشند و برای هر وضعیت سناریو و یا برنامه‌ریزی نمایند تا غافلگیر نشوند.

فصل دوم: آینده‌نگری و سناریونویسی

۱- آینده‌نگری و آینده‌پژوهی

۲- سناریونویسی

۳- پیش‌بینی و تدابیر

آینده‌نگری و آینده‌پژوهی

مقدمه

نگرش به آینده و تحلیل رخدادهای احتمالی آینده نقش حیاتی در بقای هر موجودی ایفا می‌کند، با توجه به اهمیت و ارزش آینده و تحلیل آن در سطوح مختلف آینده‌پژوهی شکل گرفته و در سازمان‌های پویا تشکیل می‌گردد.

در دین مقدس اسلام نیز به آینده‌نگری توجه ویژه‌ای شده است و انسان همواره در معرض امتحان و آزمایش است تا با تقوا و عمل صالح هم خیر دنیا را ببرد و هم در آخرت از پاداش خداوند بهره‌مند گردد. پیروی از خدا و رسول (ص) و ائمه اطهار (ع) و هدایت به راه راست در آینده، پاداش مربوط به خود را دارد و پیروی کردن از شیطان و حرکت در مسیر انحرافی، مجازات و عقاب خود را در آینده به همراه دارد و خداوند وعده داده است که ذره‌ای به کسی ظلم و ستم نخواهد شد و عملکرد هر انسان گریبان او را خواهد گرفت.

حضرت علی (ع) در اهمیت توجه به آینده‌نگری می‌فرماید: "آنکه به استقبال آینده می‌رود، بیناترین است و آنکه پشت به آینده حرکت می‌کند، سرانجام سرگردان می‌ماند."

در جای دیگر هم می‌فرمایند: "الحزم صناعه". "دوراندیشی هنر و فن است". همچنین مقام معظم رهبری در خصوص امیدواری به آینده می‌فرمایند: "اگر ملت و کشور خواهان عزت حقیقی هستند، باید همواره به خداوند متعال و آینده امیدوار و خوش‌بین باشند."

فلاسفه و دانشمندان نیز به اهمیت آینده‌پژوهی و آینده‌نگری همواره توجه داده‌اند، از جمله کنفوسیوس می‌گوید: "آنکه به فکر فردا نیست، به غم فردا گرفتار خواهد شد."

الف - آینده‌پژوهی

ما در دنیایی زندگی می‌کنیم که روزانه تغییرات زیادی را به خود می‌بیند و همیشه دست‌خوش نوآوری‌ها، اختراعات و ابداعات متفاوتی می‌باشد، تغییر، جریانی است که هر روز سرعت بیشتری به خود می‌گیرد و در این میان افراد و سازمان‌هایی که تغییرات آینده را به نوعی پیش‌بینی کرده و در دستور کار خود لحاظ می‌کنند، می‌تواند به بقای خود امیدوار باشند، شاید بتوان چنین عنوان کرد که نگرش به آینده و تحلیل رخدادهای احتمالی آتی نقش حیاتی در بقای هر موجودیتی ایفا می‌کند. با توجه به اهمیت و ارزش آینده و تحلیل آن در سطوح مختلف، آینده‌پژوهی شکل گرفته و در سازمان‌های پویا تشکیل می‌گردد. آینده‌شناسی و آینده‌پژوهی دانش و معرفتی است که دید مردم را نسبت به رویدادها، فرصت‌ها و چالش‌های احتمالی آینده باز می‌کند و از طریق کاهش ابهامات و تهدیدهای فرساینده توانایی انتخاب هوشمندانه مردم و جامعه را افزایش می‌دهد و به همگان اجازه می‌دهد که بدانند به کجاها می‌توانند بروند (آینده اکتشافی) و به کجا باید بروند (آینده هنجاری)، چه مسیرهایی را می‌توانند با سهولت بیشتر به سمت هدف طی کنند (راهنماهای معطوف به خلق آینده)

جهان پرتلاطم کنونی و پیشرفت‌های شگرف چند دهه اخیر واقعیتی انکار ناشدنی را نشان می‌دهد. آینده دیگر تداوم مسیر گذشته نیست و عدم توجه به این مسئله، غافل‌گیری و پشیمانی به همراه دارد. سازمان‌های پیش‌رو و آینده‌نگر توجه و مطالعه آینده را در دستور کار خود قرار داده و

همراه با استفاده از ابزارهای رمزگشایی از آینده مبهم، خود را برای برپایی هوشمندانه آینده، تجهیز می‌کنند. یکی از این ابزارها آینده‌پژوهی است که دانش و معرفت شکل بخشیدن به آینده به شیوه‌ای آگاهانه، عاملانه و پیش‌دستانه است و انسان را از غافل‌گیری در برابر طوفان سهمگین تغییرات و پیشرفت‌های سرسام‌آور محافظت می‌کند. امید است با آینده‌پژوهی و توجه به آینده‌نگری در آینده را به خاطرمان آورده و زمینه‌ساز شکل‌دهی آینده شکوهمند ایران اسلامی باشیم.

آینده‌پژوهی یعنی اینکه با کمک گرفتن از طیف وسیعی از متدلوژی و به جای تصور فقط یک آینده به درک سیستماتیک و خردورزانه در تصور چندین آینده مبادرت می‌شود. موضوعات آینده‌پژوهی می‌توان برگیرنده گونه‌های "ممکن" و "مطلوب" برای دگرگونی و گذر از وضعیت "حال" به "آینده" باشد. امروزه نرخ شتاب تغییرات در حوزه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، امنیتی، اقتصادی نظامی، علمی و فناوری بسیار فزونی یافته است و زمینه تحولات ساختاری و فرآیندی را در زمینه‌های مختلف فراهم آورده است. لذا درک بهتر از "تغییرات" و "آینده" باعث امکان فهم دقیق‌تر فرصت‌ها و چالش‌ها بالقوه و بالفعل خواهد شد.

بدون مطالعات آینده‌پژوهی در عرصه چالش‌ها به صورت واکنشی و پدافندی عمل خواهد شد و امکان کنش و آفند به حداقل خود می‌رسد.

آینده‌پژوهی پیشرو اقدامات فعلی بر اساس تصویرسازی واقعی و محاسبه شده از آینده است.

در آینده‌پژوهی فرض بر وجود گزینه‌های متعدد در خصوص آینده است. ایران اسلامی در این مرحله از تاریخ در معرض تهدیدها و نیز فرصت‌های مهم تاریخی، فرهنگی و تمدنی است. با عنایت به ظرفیت‌های این مهم استراتژیک جمهوری اسلامی ایران در عرصه‌های مختلف در جهت ایجاد تحولات بنیادین در مناسبات جهانی، تحقیقات راهبردی‌های نظام هژمونیک غرب در قبال کشورمان از پیچیدگی‌ها و تنوع فوق‌العاده بالایی برخوردارند. بدیهی است پرداختن به مطالعات آینده‌پژوهی می‌تواند اقدامات کشور را به موضع فعال، واکنشی و آفندی جهت بخشیده به گونه‌ای که چالش‌های موجود بالقوه، نه تنها تهدیدزا نباشد که فرصت‌ساز و زمینه‌ساز توازن و حتی برتری و غلبه بر عرصه تهاجمات دشمن را فراهم آورد. حیات آدمی رو به سوی آینده دارد و انسان در مسیر حیات خویش به ناچار به آینده می‌اندیشد و به سوی آن می‌رود.

جنگ‌های آینده در راستای جنگ‌های مدرن به وجود آمده‌اند و با اختراع و به کارگیری سلاح‌های کشتارجمعی واقعیت عینی یافتند. در جنگ‌های آینده در مقایسه با جنگ‌های مدرن تلفات غیرنظامی به طور قابل ملاحظه‌ای بر تلفات نظامیان فزونی می‌گیرد. مفهومی مبهم از خصوصیات احتمالی جنگ‌ها در آینده (میان مدت و بلند مدت) است که رابطه

مستقیمی با تحولات شگرف در عرصه نظام بین‌الملل از سویی و پیشرفت‌های برق‌آسا در عرصه فناوری اطلاعاتی و نظامی از سویی دیگر دارد و می‌تواند در سطح توصیفی، تبیینی و تفهیمی مورد مطالعه قرار گیرد.^۱

ب- فرآیند پیش‌بینی و آینده‌نگری^۲

در فرآیند پیش‌بینی می‌توان چند مرحله را زیر نظر گرفت. ارائه نظریه‌پردازی ابتدایی مدل‌سازی، کاربرد مدل، ایجاد فضا و تصمیم و بازخورد نقش تبیین‌های ملی. در تحلیل پدیده‌ها، این نیست که به پیش‌گویی بپردازد بلکه این است که تبیین تحلیلی در مورد خاص ارائه کند که توصیف فرآیندهای قابل مشاهده و غیر مشاهده را در بر داشته باشد تا جنبه پیوند دهندگی به پدیده‌ها را شامل گردد. در نتیجه تبیین شامل درک و تفسیر کنش‌ها و نه ایجاد قوانین عمومی درباره رویکرد و نگاه تحلیل‌گر است، اما پیش‌گویی، خود بر مبنای مسئولیتی است که محقق در ارتباط با هر آزمایشی دارد که باید از نتیجه آزمایش آگاه باشد.

پ- روش‌های پیش‌بینی و مطالعه آینده

هدف روش‌های مطالعه آینده‌شناسی، یاری رساندن به انسان‌ها و جوامع به منظور درک بهتر احتمالات آینده برای اتخاذ تصمیمات بهتر در زمان حال

۱. رابرت اچ اسکینز، جنگ آینده، ترجمه عبدالحمید حیدری، تهران، دافوس سپاه پاسداران، ۱۳۸۴، صفحه ۳۹.

۲. مقاله آینده‌پژوهی، دکتر جعفر جمشیدی راد.

است، آینده‌شناسان از این طریق برای تحلیل آینده استفاده می‌کنند. روش‌های آینده‌شناسی به تحلیل‌گر کمک می‌کند تا از طریق تعیین میزان معلومات و مجهولات، تعیین دامنه احتمالات و تعیین ماهیت احتمالات مطلوب با مسئله عدم قطعیت تا حدودی کنار بیایند. مطالعات آینده‌شناسی به دو نوع کلی توصیفی و تجویزی تقسیم‌بندی می‌شود:

(۱) روش‌های توصیفی (روش برون‌یابی): سعی در توصیف عینی ماهیت احتمالی آینده دارد. در اینجا از "هست‌ها" به "بایدها" می‌رسیم.

(۲) روش تجویزی (روش هنجار آفرین): به آنچه که در آینده باید باشد توجه دارد و نه به هست‌ها در اینجا از "بایدها" به "هست‌ها" پی می‌بریم. دوره‌های زمانی برای مطالعات آینده مطرح شده است. از جمله "ارل جوزف"

دوره‌های زمانی که مطرح کرده است عبارت است از:

- آینده نزدیک از حالا تا یک سال آینده

- آینده کوتاه مدت از حالا تا ۵ سال آینده

- آینده میان مدت از ۵ سال تا ۲۰ سال آینده

- آینده بلند مدت از ۲۰ تا ۲۵ سال آینده

- آینده دور از ۲۵ سال به بعد

پیش‌بینی‌ها را می‌توان به سه دسته تقسیم‌بندی کرد، درصد زیاد وقوع، درصد کم وقوع و وقوع مورد انتظار.

امروز بحث از قدرت هوشمند (ترکیبی از قدرت سخت و قدرت نرم) است و به بحث پست مدرنیست‌ها معطوف می‌گردد که اعتقاد دارند بحث از ابر واقعیت‌ها چیزی است که قاب دوربین‌ها هر چیزی را مصلحت بداند به واقعیت تبدیل می‌کند و اربابان رسانه‌ها و خبرنگاران هر سوژه‌ای را که مطلوب می‌بینند به واقعیت می‌رسانند.

جنگ نوین و آینده:

بر اساس نظر "بونی" اکنون جهان با جنگ‌های نوین روبه‌رو است. بونی معتقد است که سه ویژگی اصلی جنگ‌های نوین عبارتند از:

۱- مناقشه نباید خسارت وارد کند. بلکه باید حل شدنی و کوتاه مدت باشد.

۲- مداخله نظامی جهان باید متمرکز، سریع و قطعی باشد.

۳- به منظور اجرای الزامات استراتژیکی دو مورد بالا استفاده از تمامی وسایل جنگ مشروع است. هرچند، پذیرش این موضوع برای همگان دشوار است. (حسین هتزایی، ۱۳۸۴: ۵۲)

ت- تهدید و فرصت^۱

تهدید، مقوله‌ای است که موضوع تعریف و باز تعریف است، نه موضوع شناخت عینی در سیاست حرفه‌ای، هیچ تهدیدی بروز نمی‌کند مگر اینکه در کنار خود فرصتی را به ارمغان آورده. فرصت همزاد تهدید است. گفتمان ما تهدید است، ولی حوصله احصا فرصت را نداریم چون سخت است. پس فقط یک روی سکه (که همان تهدید است) را می‌بینیم، هنگامی می‌توان از راهبرد سخن گفت که برآیندی از فرصت و تهدید وجود داشته باشد. برآیند این دو می‌گوید که چگونه باید به آن پدیده نگاه کرد.

جامعه یک سیستم است که سیستم‌های فرعی دارد که به عنوان مؤلفه قدرت از آن نام می‌برند. مثل مؤلفه قدرت فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، روانی، انسانی، جغرافیایی، نظامی، هنری و ایدئولوژی. اگر فقط به مؤلفه قدرت نظامی توجه کنیم مابقی سیستم دچار تلاطم می‌شود. سیستم‌ها یک ورودی دارند و یک خروجی، در این سیستم باید همه موارد داخل، کنار هم باشند تا ورودی‌ها را هضم کنند و خروجی سالمی بیرون بدهند. اگر نتوان این فضا را ایجاد کرد خروجی آن به صورت تهدید خواهد بود و چرخه نامناسبی به وجود می‌آید. یعنی خروجی بر می‌گردد و بر روی ورودی‌ها تأثیر می‌گذارد.

۱. مقاله نظریات امنیت ملی، دکتر محمدرضا تاجیک

سیستم باید بتواند مذاق خود را در شرایط کنونی برای پذیرش آماده کند. امروز دیوارها شیشه‌ای شده است. چیزی که منع می‌شود از لحاظ روان‌شناسی ثابت شده است که عطش ایجاد کند.

در طول تاریخ، کشوری نبوده است که امنیت مطلق داشته باشد و تهدید نداشته باشد. باید تدبیر تهدید را یاد گرفت، نمی‌توان فرض کرد بدن هرگز دچار سرماخوردگی نمی‌شود. این غیرممکن است با پذیرش این موضوع باید کاری کرد که سرماخوردگی ساده موجب مرگ نشود. سرماخوردگی لازمه بدن است. اگر نباشد بدن مقاوم نمی‌شود، بحران‌ها از این جهت بد نیستند، وقتی ایجاد شد باید از فرصت استفاده کرد، نباید اجازه داد هر موضوع کوچکی تبدیل به بحران شود و هر موضوع ساده‌ای ما را به بستر بیماری بیاندازد. دیدگاه‌های جدید می‌گویند ما می‌توانیم تهدید داشته باشیم اما امنیت هم داشته باشیم. موضوع ملی در قرن حاضر تا حدودی جای خود را به امنیت هستی‌شناختی داده است. به تعبیر "گیدنز" این امنیت، شیرازه هویتی، امنیت هویتی، تمامیت ارضی و ذات هویت انسان‌ها را به هم می‌ریزد. نام ایرانی داشته باشید، اما کاملاً هویت غربی داشته باشیم از برجسب و رفتار ایرانی اعلام انزجار کنید ولی هرچه دیگری انجام دهد آن را زیبا ببینید. تحقیقات می‌گویند وضعیت ذهنی ایرانی‌ها در شرایط کنونی بدتر از شرایط عینی آنها است. در وضعیت عینی همه چیز دارد (ماشین، خانه و ...) اما وضعیت ذهنی او همچنان خراب است و از همه چیز بازهم ناراضی است.

موضوع اولویت امنیت یا رفاه باعث پیروزی جمهوری خواهان یا دموکرات‌ها در آمریکا می‌شود. پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۱۱ موضوع رفاه، جای خود را به امنیت داد و نظریه اثبات هژمونی یعنی تبدیل شدن به هژمون جدید در جهان بود. منظور از هژمونی قدرتی است که بلامعارض باشد. نه قدرت بزرگ. روشی که نئو محافظه‌کاران آمریکا پیشنهاد دادند، اعمال قدرت و نظامی‌گری و سلطه بود. آنها می‌گویند باید به سراغ بازیگرانی برویم که نظام بین‌المللی را به چالش کشیدند. پس اگر آنها را سرکوب کنیم، مابقی فکر خود را خواهند کرد.

آینده‌پژوهی می‌کوشد به سازمان‌ها توصیه کند که در هر حال چه اقدامی انجام دهند. آینده مطلوب مرهون اقدام مطلوب در زمان حال است و بدون شک پرداختن به مسائل حال، مقدمه‌ای برای آینده‌سازی است. بنابراین هر سازمانی که در پی بهترین تصمیم، سیاست، برنامه و یا اقدام باشد ناگزیر از آینده‌پژوهی است. فرآیندها، روش‌ها و رویکردهای آینده‌پژوهی به گونه‌ای است که با بررسی داده‌های گذشته و تعیین منابع و توانمندی‌های بالقوه و بالفعل و توصیه اقدام و برنامه برای زمان حال و آینده‌های کوتاه مدت و بلند مدت بستر لازم برای برپایی آینده مطلوب و ممکن را فراهم می‌سازد. در نبردهای آینده محصولات کوچک‌تر، سبک‌تر و چابک‌تر کاربرد بیشتری دارند.

نقش انسان در نبردهای آینده دگرگون خواهد شد. (کنار رفتن تدریجی انسان از فرآیند تصمیم‌گیری در میدان نبرد)

۱- ورود مجموعه کاملی از جنگ‌افزارها و ماشین‌های خودکار هوشمند به میدان نبرد (ابزارهای بدون سرنشین در هوا، زمین، دریا، استفاده روز افزون از مهمات هوشمند و به کارگیری انواع گوناگون از روبات‌ها، که هریک وظیفه‌ای را در میدان‌های جنگ امروزی بر عهده دارند.

۲- افزایش سرعت تسلیحات: ورود سلاح‌های مبتنی بر انرژی متمرکز مانند لیزر، ساخت تسلیحاتی که در هر دقیقه توان شلیک میلیون‌ها گلوله را دارند و همچنین هوشمند بودن مهمات که به معنی انهدام اهداف بدون خطا و در کوتاه‌ترین زمان است.

۳- افزایش تصاعدی حجم اطلاعات: (حلقه مشاهده، تشخیص موقعیت، تصمیم و عمل)

شبکه‌ای از میلیاردها حسگر میکروسکوپی که اطلاعات گوناگونی را از تمام جوانب میدان نبرد ارسال خواهند کرد. به این شبکه باید انواع حسگرهای موجود در مهمات هوشمند و ابزارهای بدون سرنشین و خود مختار را هم افزود. اما سرعت و حجم ارسال داده‌ها در جنگ‌های آینده به میزانی خواهد رسید که به طور اساسی نقش انسان در این فرآیند به کمترین میزان ممکن خواهد رسید. سامانه نظامی آینده بیش از حد سریع، پرشمار و

کوچک هستند توانایی پردازش حجم گسترده داده‌ها با توانایی‌های سنجش‌گری و تصمیم‌گیری ویژه انسان ترکیب خواهد شد.

دیده‌بانی یکی از فعالیت‌های آغازین آینده‌پژوهی است. در پی شناسایی و تحلیل آخرین تحولات و پیشرفت‌ها، علایم ضعیف تغییر، مسائل غیر مترقبه و ... است. هدف اصلی دیده‌بانی در یک کلام جلوگیری از غافلگیر شدن سازمان در آینده است. یافته‌های دیده‌بانی در بردارنده رویدادها، روندها، نوآوری‌ها، فناوری‌ها و نوپدید و گسستنی و ... هستند که در مجموع عوامل تأثیرگذار بر آینده سازمان را معرفی می‌کنند. آینده‌پژوهی ابزاری است که برای شکل بخشیدن به آینده خود، به شیوه‌ای آگاهانه، عاملانه و پیش‌دستانه به کار گرفته می‌شود. ما در دنیایی که به اختصار ACUV نامیده می‌شود زندگی می‌کنیم. V بی ثبات، U غیرمنطقی، C پیچیده و A مبهم است.

Volatile – Uncertain – Complex – Ambigvovs

روند گسترش حفاظت چند وجهی و رویکرد آینده صنایع دفاعی^۱

۱- شبیه‌سازی برای حفاظت مؤثرتر

۲- مأموریت نوع و سطح حفاظت را تعیین می‌کند. (قابلیت انعطاف

بدون اینکه این قابلیت موجب سنگینی و کند شدن آنها شود.)

۳- کاربرد مواد نو پدید در حفاظت (این مواد می‌توانند سخت‌تر،

فشرده‌تر، دارای مقاومت بالا در مقابل حرارت و جاذب نور باشند)

۱. ضرورت آینده‌پژوهی در ساعد، دیده‌بان ساعد شماره ۲، سه شنبه یکم شهریور ماه ۱۳۹۰

۴- سامانه‌های هشدار و اقدام متقابل (حسگرها، پرتابه در حال نزدیک شدن را شناسایی می‌کند و رایانه‌های سامانه، اقدام لازم را محاسبه و انتخاب می‌کنند).

ث- فایده آینده‌پژوهی

تفکر درباره آینده برای کارها و اقدامات کنونی انسان امری ضروری است. واکنش بدون تفکر به آینده امکان‌پذیر است، اما کنش امکان‌پذیر نیست. چرا که عمل نیاز به پیش‌بینی دارد، بدین ترتیب، تصویرهای آینده (آرمان‌ها، اهداف، مقاصد، امیدها، نگرانی‌ها و آرزوها) پیشران‌های اقدامات فعلی ما هستند. بنابراین آینده امری است که مردم می‌توانند آن را با اقدامات هدفمند خود طراحی کرده و شکل دهند. مردم برای آنکه عاقلانه عمل کنند، بایستی نسبت به پیامدهای اقدامات خود و دیگران آگاهی و شناخت کافی داشته باشند. همچنین واکنش‌های دیگران و نیروهایی را که خارج از کنترل آنهاست را بررسی کنند. این پیامدها تنها در آینده خود را نشان می‌دهد. بدین ترتیب، افراد نه تنها می‌کوشند امور در حال وقوع را بفهمند، بلکه می‌کوشند اموری را که شاید اتفاق بیفتد یا بالقوه امکان وقوع دارد و یا تحت شرایط خاصی در آینده اتفاق خواهد افتاد نیز بشناسند. افراد با استفاده از این شناخت حدسی، موقعیت کنونی خود را تشخیص داده، کارهایشان را دنبال کرده، از بستر زمان و فضای مادی اجتماعی می‌گذرند.

ج- اهمیت آینده‌پژوهی

سرعت تغییرات آن‌چنان سرسام‌آور است که دیگر نمی‌توان با روش‌های سنتی با آنها کنار آمد. "اگر با تغییرات همگام نشوید، زیر چرخ عظیم تغییر خرد خواهید شد" اما آیا امکانی برای اطلاع یافتن از آینده برای ما وجود دارد؟ قطعاً در مورد آینده هیچ چیز یقینی وجود ندارد و این از اصول اولیه آینده‌شناسی است. اما اصول دیگری هم وجود دارد که "انسان می‌تواند در سرنوشت آینده تأثیر گذار باشد" در این میانه دانشی زاده می‌شود که سعی می‌کند با پیش‌بینی عوامل مؤثر در تغییرات آینده به صورتی دوگانه، هم مهار تغییرات را در دست گیرد و هم جامعه را برای این تغییرات آماده بکند. آینده‌پژوهی فراتر از پیش‌بینی است و ادعای پیش‌گویی هم ندارد. آینده‌پژوهی هنر شکل دادن به آینده است، به آن شکل که آینده را می‌خواهیم. کسانی که این دانش را در دست دارند هم اکنون هم به آینده جهان به دلخواه و مطلوب خود، شکل می‌دهند. می‌توان کشورها و جوامعی را دید که نتوانستند خود را با تحولات سازگار کنند و از این جهت هم فرو پاشیدند.

آنها ذات تغییرات را درست نشناختند. آینده‌شناسی از این منظر، دانش شناخت تغییرات است، شناخت آینده از حیاتی‌ترین علوم مورد نیاز هر انسانی است.

چ- رویکرد آینده پژوهی

به حکم عقل سلیم، مردم از هم‌اکنون باید بدانند که آینده ممکن است آستان چه پیشامدهایی باشد. کدام پیش‌آمدها احتمال وقوع بیشتری دارند و در این میان آنها کدام یک مطلوبیت بیشتری برخوردار است.

بر همین اساس، سه رویکرد به مطالعه آینده وجود می‌پردازد:

۱- آینده‌پژوهی تحلیلی، که گاه آینده‌پژوهی اکتشافی نیز نامیده می‌شود.

۲- آینده‌پژوهی تصویرپرداز

۳- آینده‌پژوهی هنجاری، که گاه آینده‌پژوهی مشارکتی نیز نامیده می‌شود.

ح- روش‌های مورد استفاده در آینده‌پژوهی

۱- دیده‌بانی آینده Horizon Scanning : با زیر نظر داشتن یک حیطه خاص، با هدف شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های آتی موجود در آن حیطه است.

۲- دلفی Delphi :

استفاده از پرسشنامه برای به دست آوردن یک تصویر کلی از چیزهایی است که در یک مسیر خاص از علوم در حال رخ دادن است.

۳- تجزیه و تحلیل روند Trend Analysis

- روندها، الگوهای تغییر در چیزهای پر اهمیت از دید مشاهده‌گر هستند که در طول زمان به وقوع می‌پیوندند.

دیده‌بانی روندها: اولین گام در آینده‌پژوهی، کشف روندهایی است که هم‌اکنون در جریان هستند. این روش در حقیقت پیش‌بینی آینده از روی قرائن و شواهد تاریخی است که تغییرات یک داده در گذشته را نشان می‌دهد. تجزیه و تحلیل روندها به ویژه برای سنجش کارایی سیاست‌گذاری‌ها و نمایان ساختن مشکلات در حال ایجاد، مفید می‌باشد. نقطه ضعف عمده این روش، ساده‌انگاری نهفته در آن است. در عمل، پیش‌بینی آینده به سادگی و با تعقیب روش گذشته یک داده به ندرت امکان‌پذیر بوده است. این روش بیشتر برای مراقبت از داده‌هایی با تغییرات بطنی مثل "اطلاعات و آمار نفوس" مناسب است.

- روش‌های عمده شناسایی روندها

(۱) شناسایی رویدادهایی که علی‌رغم احتمال ناچیز وقوع، اثر بسیار شدیدی باقی می‌گذارد.

(۲) رصد منابع اطلاعاتی

(۳) شناسایی پیشران‌ها

۴- تجزیه و تحلیل پیشرانها : Drivers Analysis

برای شناسایی پیشران‌هایی که روندهای آتی را تشکیل می‌دهند، از این روش بهره‌گیری می‌شود. با این روش به ویژه می‌توان تعامل بین پیشران‌ها را مورد بررسی دقیق قرار داده و بدین طریق پیشران‌های اصلی که شکل دهنده آینده هستند را تشخیص داد.

از این روش می‌توان به عنوان مبنایی برای تدوین سناریوها، نقشه راه یا چشم‌انداز استفاده کرد.

۵- سناریوپردازی Scenario

سناریو تصاویری از آینده‌های محتمل هستند. این تصاویر درونا به هم وابسته هستند. سناریوها، از اطلاعات مربوط به احتمالات و روندهای متنوع، (و بعضاً واگرا)، تصاویر باورپذیر و درونا سازگار از آینده ایجاد می‌کنند. هدف از به کارگیری سناریوها، ایجاد فضایی از ممکنات است که در آن کارایی سیاست‌های اتخاذ شده در برابر چالش‌های موجود آینده در بوته آزمایش قرار می‌گیرند. سناریوها همچنین کمک می‌کنند که هم چالش‌ها و هم فرصت‌های بالقوه ولی غیر منتظره شناسایی شوند و سناریوها با کشف سیستماتیک چالش‌ها و فرصت‌های پیش رو، در خدمت تدوین استراتژی‌ها قرار می‌گیرند. سناریوها تنها حدسیات در مورد آینده نیستند. سناریوپردازی کمک می‌کند تا بیاندیشیم چگونه در شرایط محیطی متفاوت آینده،

پیروزمندانه به هدایت امور پردازیم. معمولاً سه یا چهار سناریو برای هر آینده‌پژوهی تهیه می‌شود.

۶- چشم‌اندازسازی Visioning:

چشم‌اندازسازی، تجسم و ایجاد تصویری غنی و البته نه چندان دقیق از آینده است. چشم‌انداز بر خلاف سناریو که ردپا از اکنون به آینده، مشهود است، بیشتر شبیه پرش به آینده است و لزوماً نمی‌توان نحوه تدوین چشم‌انداز را دید. برای متمر ثمر بودن، چشم‌انداز باید مقرون به واقعیات و به دور از خیال‌پردازی باشد.

۷- نقشه راه Road Map :

نقشه راه، گام‌هایی را که باید برای به یک هدف برداشت، تعیین می‌کند. طیف وسیعی از انواع راه وجود دارد. به عنوان مثال یک نقشه راه مربوط به تکنولوژی معمولاً شامل ارزیابی از مقولات زیر است:

(۱) پیشران‌های اجتماعی

(۲) پیشران‌های علوم

(۳) تکنولوژی و کاربردهای آنها

نقشه داده به گمانه‌زنی در کشف محصولات مختلف ممکن، در آینده کمک می‌کند و در عین حال بخش‌های کلیدی از علوم مختلف که برای ایجاد این محصولات لازم است، را نیز مشخص می‌کند. این روش برای تعیین

فهرست اقدام‌های لازم که باید برای ظهور یک فن‌آوری جدید به انجام رسانده شود، بسیار مفید است.

۸- پس‌نگری : Back Casting

پس‌نگری با تصویر آینده مطلوب شروع می‌شود و سپس با تعیین قدم‌های لازم برای افزایش شانس رسیدن به آن آینده ادامه می‌یابد. این رویکرد تنها زمانی عملی است که اهداف آینده به روشنی و به دور از هرگونه ابهام تعیین شده باشند. در غیر این صورت و در جایی که تعدادی اهداف بالقوه متناقض وجود داشته باشند به کارگیری متدلوژی سناریو ارجح است.

۹- مدل‌سازی : Modeling

کاربرد این روش در بررسی آینده یک سیستم و نیز جایی که درکی از عوامل مؤثر بر تغییرات سیستم در طول زمان، وجود دارد، می‌باشد.

این روش ابزار ارزشمندی جهت بررسی یک موضوع پیچیده می‌باشد و در آن بررسی‌ها بیشتر بر پایه ادراکات افراد صورت می‌گیرد تا شواهد. نکته مهم در این روش این است که برای ساختن و کالیبره کردن مدل‌ها، لازم است داده‌های خوبی در اختیار باشد.

۱۰- شبیه‌سازی یا Gaming یا Simulation

در این رویکرد مثل بازی‌های کامپیوتری، از متولیان موضوع خواسته می‌شود که خود را به عنوان بازیگران یک سناریو فرض کنند و در مورد واکنش‌های خود تصمیم بگیرند. بدین ترتیب این رویکرد روش خوبی برای سیاست‌گذاران است تا نحوه تأثیر سیاست‌های فعلی خود را بر آینده و میزان کارایی این سیاست‌ها را در دراز مدت، شبیه‌سازی کنند. شبیه‌سازی حتی می‌تواند در یک مدل کامپیوتری شکل گیرد. با کار کردن با این مدل کامپیوتری، امکان مشاهده تأثیرات تصمیمات بر مجموعه‌ای پیچیده فراهم می‌شود.

شبیه‌سازی، روش خوبی برای تفاهم با طیف وسیعی از مخاطبان درباره ماهیت پیچیده تصمیمات و سیاست‌ها و ایجاد تصویر گسترده‌ای از تأثیر این سیاست می‌باشد.

سناریونویسی

الف - تاریخچه سناریونویسی

سناریوسازی از حدود ۳۰ سال پیش، در سازمان‌های تجاری، دولتی و نظامی مرسوم گشت. اکثر مورخان، اولین کسی که در این مورد به صورت تخصصی اندیشیده است را «هرمن کان (۱۹۸۳ - ۱۹۲۲ م)» می‌دانند که در مؤسسه تحقیق و توسعه (RAND) در دهه ۴۰ و ۵۰ سال ۱۹۰۰ میلادی در این زمینه کار می‌کرد. بیشترین کارهای کان صرف تبیین راهبرد نظامی دولت ایالات متحده می‌شد. او سناریو را برای نیروهای مسلح آمریکا و تهدیداتی که آنها فراروی خود داشتند، ترسیم کرد. کان پس از تأسیس اتاق فکر در مؤسسه «هودسن» در دهه ۶۰ سال ۱۹۰۰ میلادی، در حالی که به تحقیقات بنیادی می‌پرداخت، گستره و کاربرد سناریو را تدوین نمود. در نهایت نظریه «تفکر درباره مطالب تفکر ناپذیر» را بنا نهاد. سناریوهای خود را بر اساس پیش‌بینی تا سال ۲۰۰۰ ترسیم کرد و آن جمله و نظریه را در سال ۱۹۶۲ بیان کرد. کان سناریو را یک داستان یا قصه می‌دانست نه یک پیش‌گویی موشکافانه، همچنین نه به قصد تبیین دقیق بلکه برای پیشنهاد یک داستان خیالی (تخیلی) که مقصود را برساند. (ابوالفضل توکلی، ۱۳۹۲)

در دهه ۱۹۷۰ شرکت نفتی شیل و مؤسسه تحقیقاتی استانفورد به صورت جداگانه از مدل‌هایی استفاده کردند که با وجود داشتن عناصری از سناریوسازی، به برنامه‌ریزی راهبردی بیشتر شبیه بودند. شیل از اولین

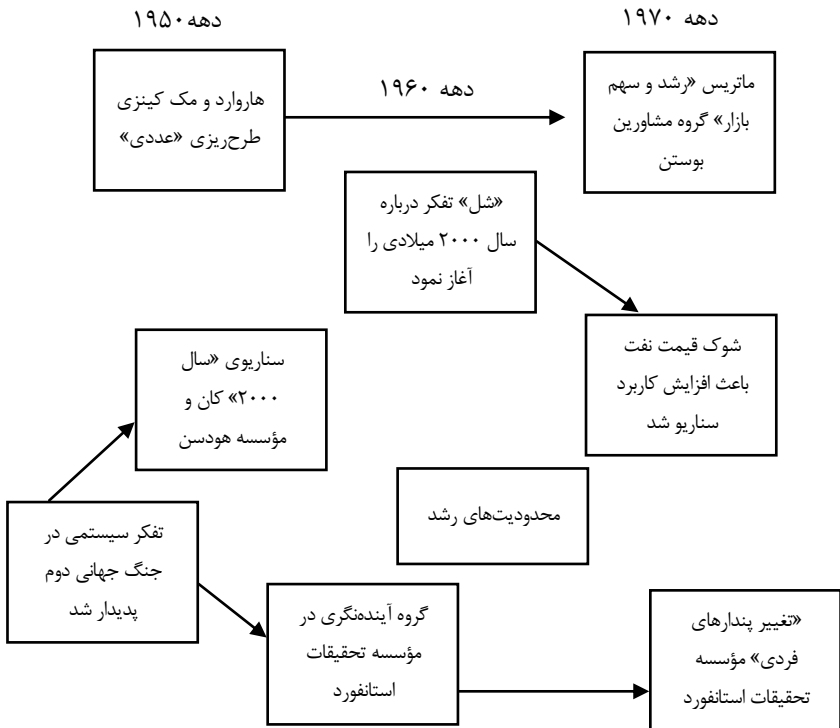
شرکت‌هایی بود که در زمینه تدوین سناریو و اجرای آن در محیط‌های تجاری پیشرفت قابل ملاحظه‌ای داشت.^۱

در این شرکت سناریوسازی بخش خاصی داشت که افراد متعددی از جمله «تدنیولند»، «پيرواک»، «آری دوگوس» و «کیزونددر هایدن» در آن بخش مشغول تحقیق بودند. هایدن معتقد بود که هدف از تدوین سناریو، مشاهده جهان و کمک به سازمان برای تطبیق با آن (جهان) است.^۲

۱. سنگه پیتر، رقص تغییر (مترجم) حسین اکبری و مسعود سلطانی. تهران، آریانا، ۱۳۸۳

۲. Davis, Ged. Scenarios: Thinking and Acting on the Future. London. Shell. ۱۹۹۷

شکل زیر برخی از جریان‌های فکری موجود در پیدایش رشته سناریونویسی را در دهه‌های گذشته نشان می‌دهد.

جریان‌های فکری پیدایش رشته سناریونویسی

ب- سناریو چیست؟^۱

سناریو ابزاری است برای نظم بخشیدن به درک و تصور شخص نسبت به محیط‌های بدیل محتمل آینده که تصمیم‌های آن شخص ممکن است در هر کدام از آنها به وقوع بپیوندد.

در سناریونویسی، نتیجه نهایی رسیدن به تصویر دقیق از فردا نیست بلکه اتخاذ تصمیم‌های بهتر درباره آینده است (که در آن تصمیم فرد می‌تواند به درستی انجام شود).

اساس و پایه سناریو بر مبنای مفاهیمی چون عناصر نسبتاً مشخص (پدیده‌هایی با نرخ تغییرات کند) نیروهای پیرشان تغییرات، (کلان روندها یا ترکیبی از روندهای خرد) و عدم قطعیت‌های حساس (محل تلاقی بیم‌ها و امیدهای یک سازمان که نسبت به تغییرات در این زمینه آسیب‌پذیر هستند) می‌باشد.^۲

استفاده از روش سناریو به ما کمک می‌کند تا راهبردها را بهبود بخشیده و برنامه‌هایی برای مقابله با رویدادهای غیرمنتظره طرح‌ریزی کنیم. در قالب سناریوسازی، ویژگی‌هایی حادث می‌شود که در تدوین و یا راه‌های کار مؤثر، به میزان زیادی در دنیای واقعی کمک فراوانی به ما خواهد

۱. پیتیر شوارتز (هنر دورنگری) مترجم عزیز علیزاده، مؤسسه آموزشی و تحقیقات دفاعی ۱۳۸۵ ص

۲۱۱ و ص ۶

۲. لیندگرن فانس، باند هول هانس: «طراحی سناریو پیوند بین آینده و راهبرد»، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فنون دفاعی، مؤسسه تحقیقات و آموزش صنایع دفاعی - تهران - چاپ اول - ۱۳۸۶ - ص ۳۷

کرد. این ویژگی‌ها شامل افزایش قدرت تصمیم‌گیری، قابل‌باور بودن، انسجام، تمایز سناریوها با یکدیگر، سناریوهای جایگزین، چالشی و قابل‌یادآوری خواهد بود.

سناریوهای اکتشافی: (نگاه دنیا از چشم دیگران) این نوع سناریوها از روندهای گذشته و حال شروع شده و به آینده می‌رسند. در سناریوهای به دست آمده می‌توان دیدگاه‌های تهدید اصلی را مشخص کرد و بر مبنای آن تصمیم اتخاذ نمود. در سناریوهای اکتشافی به طراحان و جامعه این امکان داده می‌شود که بدانند به کجاها می‌توانند بروند و در سناریوهای هنجاری تأکید بر این است که به کجا باید بروند و در راهبردهای معطوف به خلق آینده، مشخص می‌گردد که چه مسیرهایی را می‌توانند با سهولت بیشتری به سمت هدف طی کنند.

سناریو اساساً به تشریح و توصیف ادامه رویدادها می‌پردازد. چه این رویدادها به صورت استمرار رویدادهای فعلی باشند و چه خلاف رویدادهای فعلی باشند، این روش (سناریونویسی) به عنوان یکی از پایدارترین و پراستفاده‌ترین ابزارهای آینده‌اندیشی است که کاربرد متنوع و گسترده‌ای دارد.^۱

۱. ریچارد اسلاتر: «دانش آینده‌پژوهی» محمدرضا فرزاد، امیر ناظمی، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری، ۱۳۸۵، ص ۵۰

پ- گام‌های تدوین سناریو

گام اول: شناسایی موضوع یا تصمیم اصلی

گام دوم: تعیین نیروهای کلیدی در محیط منطقه‌ای

گام سوم: شناسایی نیروهای پیشران

گام چهارم: طبقه‌بندی بر اساس اهمیت و عدم قطعیت

گام پنجم: انتخاب منطقه سناریوها

گام ششم: پربار کردن سناریوها

گام هفتم: مضامین

گام هشتم: انتخاب شاخص و علایم راهنما

ت- عناصر اصلی سناریو

۱- نیروهای محرک

۲- منطق

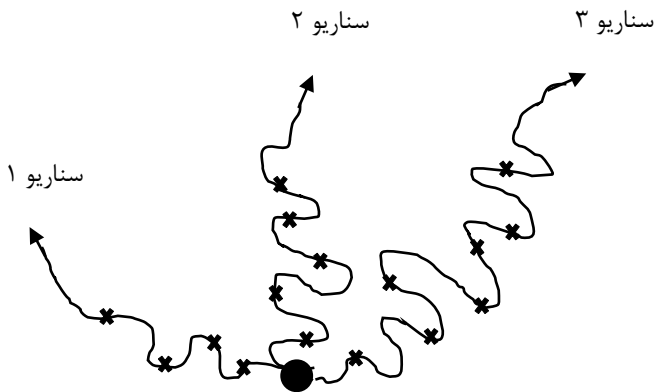
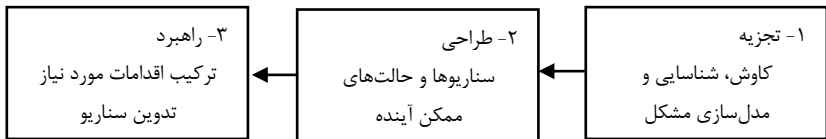
۳- داستان (طرح)

۴- وضعیت نهایی

در تدوین سناریو «چه می‌شود اگر ...» و پاسخ به این سؤال است که سناریو شکل می‌گیرد. در فرهنگ لغت، سناریو را طرح کلی وضعیت طبیعی حوادث یا وضعیت حوادث مورد انتظار می‌داند و به صورت تخصصی‌تر سناریو

«داستان توصیفی از بدیل‌های موجه است» که به بخش خاصی از آینده نظر دارد.

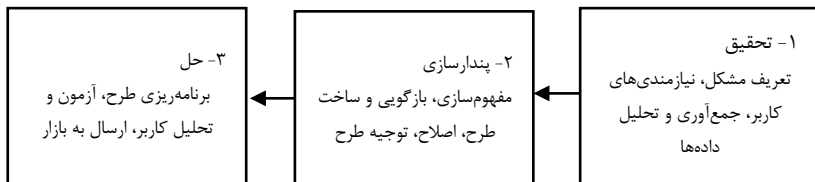
مراحل تدوین پیش‌بینی برای سناریونویسی

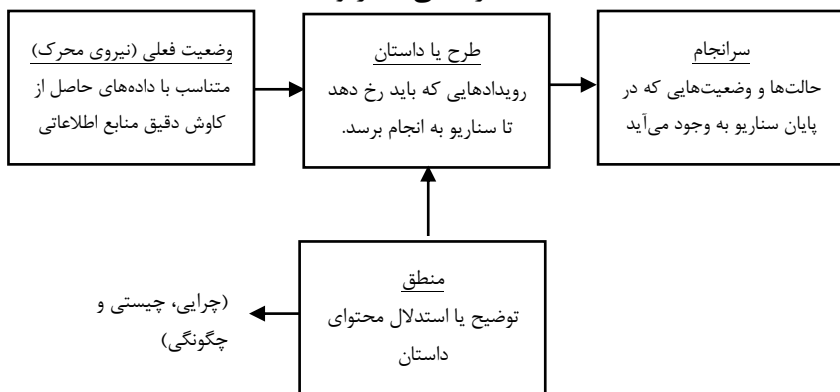
اتفاقی که می‌خواهد بیفتد

سناریوها پیش‌گویی نیستند، بلکه چهره آینده را ترسیم می‌کنند.

"نقشه فرآیند: پیش‌بینی و طراحی"

"عناصر اصلی سناریو"

شش گام تدوین سناریو^۱

گام اول: شفافیت و درک موضوع

گام دوم: جمع‌آوری اطلاعات

گام سوم: بررسی احتمالات و حالت‌های شکل‌گیری اطلاعاتی در طی

زمان

گام چهارم: شناخت و تحلیل نیروهای شکل دهنده محیط

گام پنجم: تصحیح راه‌ها به کمک منطق و تحلیل کمی

گام ششم: حذف عوامل نامربوط

ت- سناریو آمریکا علیه ایران

در سناریونویسی و آینده‌نگری در مورد کشور ما و مقابله با ترفندهای دشمنان علی‌الخصوص آمریکا می‌بایست مواردی به شرح زیر را شناسایی نمود تا بتوان راهبرد مناسب را ارائه کرد. این موارد عبارتند از:

۱- شناسایی عوامل مؤثر خارجی شامل تهدیدها و فرصت‌ها می‌باشد.

۲- شناسایی عوامل مؤثر داخلی شامل نقاط ضعف و قدرت می‌باشد.

۳- شناسایی آسیب‌پذیری سامانه‌های کشور در مقابله با تهدیدات اصلی

۱. ملکی، عباس. برنامه‌ریزی مبتنی بر سناریو، راهی برای کم کردن آفت تصمیم‌گیری. فصل‌نامه

۴- شناخت روندهای تهدید اصلی علیه جمهوری اسلامی ایران در منطقه و جهان

۵- ارائه راهبرد امنیتی، اجتماعی، سیاسی و ... بر مبنای سناریوهای محتمل و تهدید اصلی (محمود قیطاسی ۱۳۹۲)

از جمله سناریوهای آمریکا علیه ایران عبارت است از:

۱- سناریو کابوی (تغییر افکار عمومی آمریکا و سایر کشورها) از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۳ که به سرنگونی رژیم ایران می‌انجامد.

۲- سناریو فشار (تغییر افکار عمومی ایران) سناریو وضعیت معیشتی مردم سخت‌تر شده و تعارض اسلامی و ایرانی بیشتر می‌گردد.

۳- سناریو آپاچی (تشدید تحریم‌های بین‌المللی) این سناریو مانند سناریو قبلی بر فشار اقتصادی و جدایی دین از سیاست و تضاد بین دین و ملیت است.

۴- سناریو کومانچی (جدایی‌خواهی قومیت‌های مرزی) مانند کردهای عراق، سوریه و ایران و استان‌های خوزستان (شیعه)، سیستان و بلوچستان (تسنن) گلستان (تسنن) و آذربایجان (شیعه). در این سناریو تضادهای قومی و مذهبی تشویق گردیده و سهم‌طلبی از مرکز افزایش می‌یابد تا نهایت به جداطلبی بیانجامد.

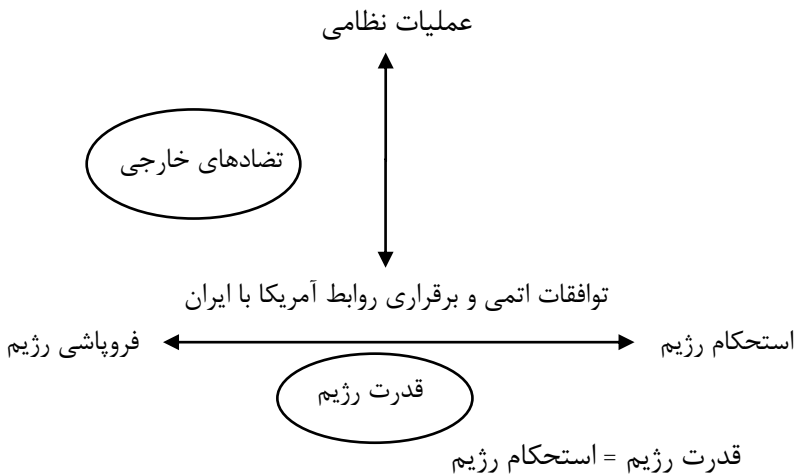
۵- سناریو دی جیمون (توسعه فن آوری سلاح های ویژه از جمله عملیات روانی) علیه ایران مانند استفاده از امواج الکترومغناطیس و فن آوری هارپ و تأثیر امواج بر افکار و احساسات و ...

در سناریو Swot از دو متغیر:

۱- قدرت رژیم (تابع مشروعیت، همبستگی و وجود منابع آمادی)

۲- تضادهای خارجی (ناشی از تنش های اتمی)

علیه ایران نیز استفاده می شود و به صورت نمودار نشان داده می شود.

که در این حالت چهار سناریو می‌توان علیه ایران پیش‌بینی کرد:

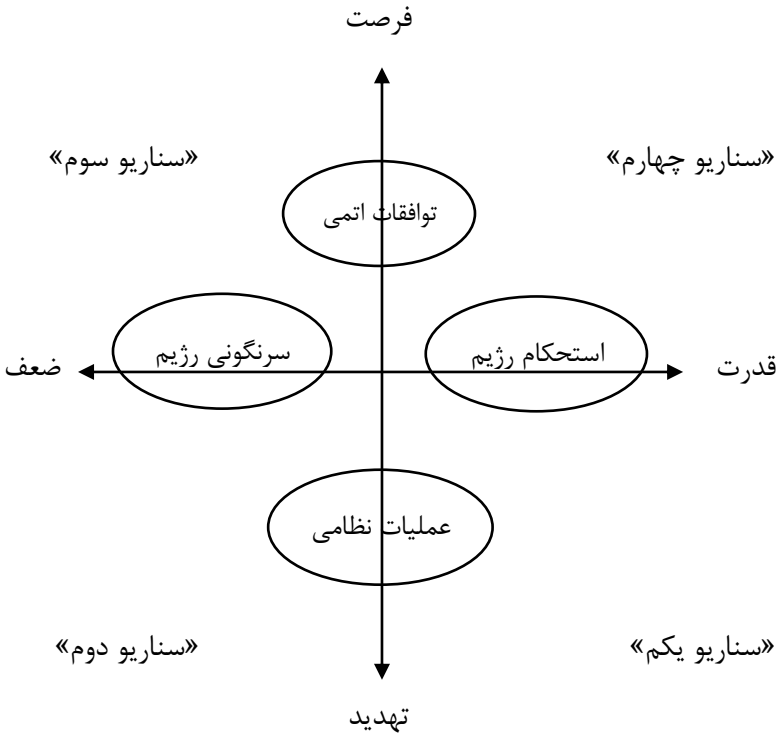
۱- سناریوی یکم: (ناحیه استحکام رژیم، قدرت و عملیات نظامی، تهدید)

۲- سناریوی دوم: (ناحیه سرنگونی رژیم، ضعف و عملیات نظامی، تهدید)

۳- سناریوی سوم: (ناحیه سرنگونی رژیم، ضعف و توافقات اتمی، فرصت)

۴- سناریوی چهارم: (ناحیه استحکام رژیم، قدرت و توافقات اتمی، فرصت)

نمودار Swot سناریوهای علیه ایران

که سناریوی چهارم برای ایران بهترین سناریو است که فرصت توافقات اتمی به قدرت ایران و استحکام رژیم می‌انجامد.

ث- پیش‌بینی و تدابیر

جنگ نرم و جنگ سخت به عنوان تحمیل اراده خود به دیگران در طول تاریخ بشری وجود داشته است. این دو نوع جنگ هر دو در یک نقطه با هم مشترک هستند و آن تحمیل اراده است. لذا بسیاری از دانشمندان بر این باورند که جنگ امری دائمی است و صلح فرصتی است برای تجدید قوا و حضور در جنگی دیگر.

در حال حاضر کشور ما نیز با تبلیغات فرهنگی از سوی دشمنان مواجه است. به فرموده مقام معظم رهبری "ناتوی فرهنگی" اگر سدبندی لازم را در مقابل این سیل شدید ایجاد نکنیم، سیل جوانان و جامعه ما را با خود خواهد برد و راه نجاتی وجود ندارد و در این سیلاب بسیاری غرق می‌شوند و دشمنان به اهداف خود می‌رسند. لذا بر فرهیختگان و رهبران مذهبی و سیاسی کشور لازم است که با مقابله و روشنگری تا حدودی به جوانان ما مصونیت بدهند تا در گردآب منجلاب و فساد گرفتار نگردند.

فرهنگ برهنگی و سکسی که از طریق امواج و ماهواره‌ها رواج داده می‌شود، با فرهنگ عفاف و غیرت و حجاب ایرانی و اسلامی همخوانی ندارد و پایه و اساس خانواده به هم ریخته و متلاشی می‌شود و خیانت در جوامع و خانواده‌ها زیاد می‌شود. لذا برای آینده باید فکری اندیشید و سناریوها و طرح‌های مختلف از سوی متولیان فرهنگی و مذهبی جامعه ارائه داد تا در

مقابل این سیل عظیم، سدی به پا کنیم. نتیجه چندین قرن تمدن بشری و پوشش ظاهری، متأسفانه انسان‌ها به عصر حجر و دوران جاهلیت برگشته‌اند و مجدداً پوشش و لباس را کنار گذاشته‌اند و اندرزهای هزاران پیامبر و مصلح و فیلسوف و امام و اولیاء و ... را فراموش کرده و در قرن ۲۱ این همه درس‌های اخلاقی و مذهبی و دینی و ... در حال فراموشی و انسان مجدداً با وسوس شیطانی به سمت گمراهی و سقوط پیش می‌رود و جوامع دینی و مسلمان در حال ضربه خوردن هستند. عقاید سست می‌گردد و باورهای دینی و اخلاقی ضعیف می‌شود.

ایدئولوژی و فرهنگ، غیرت و تعصب، پایداری و مقاومت، سخت‌کوشی و همت، قدمت تاریخی، تمدن ایرانی، قدرت بی‌بدیل ایمان الهی نشئت گرفته از دین مبین اسلام، رفتارها و هنجارهای شکل گرفته اجتماعی که البته همه این قابلیت‌ها در حال حاضر در معرض تهدید فراوان بوده و بی اغراق برخی در حال انقراض و از بین رفتن هستند قابلیت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری ما در حال ضربه خوردن و عقب‌ماندگی است که این امر مستلزم سرمایه‌گذاری و تمرکز اراده در نزد مسئولین محترم است تا انشاءالله با حرکتی جهادی بتوانند جبران مافات کنند و از موضع منفعلانه خارج شویم.

در آینده خط‌کشی سه بستر سیاه، سفید و خاکستری به صورت سنتی از بین خواهد رفت و مرز بین آنها در خط قابل تشخیص نیست، بلکه در

عمق و به صورت تدریجی نمایان و محو خواهد شد و لذا تقابل با تهاجم فرهنگی غرب بسیار دشوار خواهد شد و حداقل می‌توان اثرات آن را در جامعه و خانواده و نسل جدید کم‌اثر و یا بی‌اثر کرد و لذا نیاز به تعبیه و تهیه یک سیستم همه جانبه‌گرا، با الگوپردازی هوشمند (نرم‌افزار، سخت‌افزار، مغزافزار) ضروری خواهد بود.

فصل سوم: طرح‌ریزی و تمرین

الف - سطوح طرح‌ریزی و تمرین

سطح راهبردی

سطح عملیاتی

سطح تاکتیکی

ب - مراحل طرح‌ریزی و تمرین

الف - سطوح طرح‌ریزی و مانور (تمرین)

طرح‌ریزی و تمرین در سه سطح برگزار می‌گردد که عبارتند از:

۱- سطح راهبردی

۲- سطح عملیاتی

۳- سطح تاکتیکی

سطح راهبردی یا استراتژیکی

بالاترین و وسیع‌ترین سطح از طرح‌ریزی و تمرین، سطح راهبردی است که تمامی فعالیت‌های انجام شده از سوی دولت را شامل می‌شود که این طرح‌ریزی در راستای اهداف دولت انجام می‌گیرد، طرح‌ریزی در سطح کلان و ملی را دکتترین می‌گویند.

الف- اهداف طرح‌ریزی راهبردی

۱- تشریح خط مشی‌ها، اهداف سیاسی و برقراری پیوند میان تدابیر و اهداف با افکار و عواطف مردم.

۲- هماهنگی و یکپارچگی در بین نخبگان سیاسی و نظامی

۳- آمادگی برای مقابله با تحریم‌های اقتصادی و ...

۴- تقویت روحیه کارایی شهروندان و آحاد مردم

۵- از بین بردن اختلافات مذهبی، اجتماعی و سیاسی و ... در جامعه

۶- اطمینان از برقراری سامانه ارتباطات و کنترل در کشور

۷- جلوگیری از بی تفاوتی مردم و مشارکت حداکثری و جلب حمایت‌های مردمی

۸- ایجاد روحیه مقاومت و ایستادگی در بین مردم یک کشور

ب- شرایط لازم برای موفقیت در طرح‌ریزی راهبردی

۱- ایجاد رفاه نسبی برای مردم و سعی دولت در تأمین مسکن، غذا و مایحتاج عمومی

۲- جلوگیری از ترویج فساد مالی و اخلاقی در بین مدیران و مسئولان کشور

۳- مهار تورم و برقراری عدالت نسبی در کشور

۴- ایجاد اعتماد و اتحاد بین مسئولان و مردم

۵- ایجاد امید در بین مردم

سطح عملیاتی

سیاست‌های راهبرد دولت به سطوح میانی سازمان‌ها و ادارات منتقل می‌گردد و بر مبنای طرح‌ریزی راهبردی در سطوح پایین‌تر از دولت به سطح عملیاتی اطلاق می‌گردد. به عنوان مثال در سطح کشور و دولت، وزیر کشور

در سطح راهبردی، طرح‌ریزی کلان را انجام می‌دهد و در سطح استان طرح‌های عملیاتی در راستای طرح‌های استراتژی دولت پیاده‌سازی می‌گردد و با صدور بخشنامه‌هایی از سوی استانداران اهداف کلی پیگیری می‌گردد.

در سطح نیروهای مسلح هم وزارت دفاع در سطح راهبردی خط مشی و طرح‌ریزی کلی را تدوین و مثلاً ارتش در سطح نیروهای زمینی، هوایی و دریایی سیاست‌های عملیاتی را به این نیروها ابلاغ و نظارت می‌نماید. مانورها و عملیات‌های مرکب و مشترک در این سطح انجام می‌گیرد.

الف- اهداف طرح‌ریزی عملیاتی

- ۱- آمادگی مردم یک استان جهت مقابله با مهاجمان و دشمنان
- ۲- هماهنگی بین نیروهای نظامی با ارگان‌های دولتی در هر استان
- ۳- تقویت نقاط قدرت و به حداقل رساندن نقاط ضعف
- ۴- ایجاد رضایت‌مندی مردم استان و کاهش نارضایتی در بین مردم
- ۵- مقابله با تبلیغات سوء دشمن و روشنگری مردم به ترفندهای دشمن

ب- شرایط لازم برای موفقیت در طرح‌ریزی عملیاتی

- ۱- استفاده از حداکثر ظرفیت استان و منطقه برای تأمین نیازهای مردم
- ۲- گزارش عملکرد مسئولین به مردم
- ۳- جلوگیری از فرار سرمایه و نافرمانی عمومی

۴- استفاده از حداکثر ظرفیت استان و منطقه در امر اطلاع‌رسانی

و ارتباطات

۵- فعال نگاه داشتن سامانه حمل و نقل در سطح استان و منطقه

سطح تاکتیکی

سطح تاکتیکی در رده پایین‌تر سازمان و کشور قرار دارد. نیروهای بومی و محلی در یک منطقه را شامل می‌شود. پس از سطح راهبردی که در حد کلان و دولت می‌باشد سطح عملیاتی در رده میانی و استانی بوده و سطح تاکتیکی در رده شهرستان و محلی می‌باشد که حیطه عمل و مسئولیت آن محدودتر می‌باشد. به عنوان مثال در سطح کشور شورای عالی امنیت ملی با حضور مدیران و فرماندهان راهبردی کشور در پایتخت تشکیل می‌گردد و شورای تأمین استان با حضور مدیران و فرماندهان عملیاتی در هر استان در مرکز استان تشکیل می‌گردد و شورای تأمین شهرستان با حضور مدیران و فرماندهان تاکتیکی در رده پایین‌تر در شهرستان تشکیل می‌گردد تا تصمیمات مقتضی را اتخاذ نمایند.

اهداف طرح‌ریزی تاکتیکی

- ۱- تقویت روحیه و کارایی مردم شهر یا شهرستان
- ۲- حمایت از کار و فعالیت بنگاه‌های اقتصادی در سطح شهرستان
- ۳- حمایت از طرح‌های راهبردی و عملیاتی و پیاده‌سازی آن در منطقه و انعکاس نقاط ضعف به رده‌های بالاتر
- ۴- اطلاع‌رسانی به موقع به مردم منطقه
- ۵- ارائه تصویر مطلوبی از شهرستان جهت جلب گردشگر و توریست

مراحل طرح‌ریزی و تمرین

طراحی در سطوح مختلف راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی مختلف و گوناگون هستند چرا که راهبرد و سیاست دولت‌ها مختلف و متنوع می‌باشند. لذا حیطه عمل و میزان امکانات و بودجه در هر سطح متفاوت می‌باشند، ولی همه طراحی‌ها از یک برنامه علمی و خط‌مشی‌های منظمی که پی‌درپی در یک تسلسل واقعی گام به گام طی می‌کنند، به تحقق اهداف دولت دست یابند مراحل طراحی و مانور به شرح زیر است:

۱- مرحله تدارک

۲- مرحله اجرا

۳- مرحله ارزیابی

در گام اول تعیین محدوده مأموریت و حدود مأموریت برای کارکنان کاملاً مشخص می‌گردد. یعنی اینکه محدوده اجرای کار، تجهیزاتی که در این محدوده بایستی به کار گرفته شود. زمان‌بندی برای هر مرحله تعیین می‌گردد. لذا ابتدا قالب تمرین مشخص می‌شود که شامل:

- ۱- وضعیت، ۲- مأموریت، ۳- اجرا، ۴- هماهنگی‌های اداری و لجستیکی، ۵- ارتباطات و مدیریت است که در قسمت پایانی کتاب با مثال مشخص شده است.

در گام دوم مرحله اجرا: تمرین یا سناریوی کلی به مورد اجرا گذارده شده و برابر فرمت‌هایی روند تمرین مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت. مهم‌ترین قسمت هر تمرین که هزینه‌بر نیز می‌باشد، قسمت اجرای تمرین است که نیاز به هماهنگی و مدیریت دارد تا بتوان نهایت بهره و استفاده را از تمرین برد. مرحله اجرا باعث ورزیدگی و مهارت کارکنان ستادی و اجرایی در هر تمرینی است. عملیات‌های موفق بستگی به مانورهای انجام شده قبل از عملیات داشته و کارکنان با حضور ذهن بیشتری خود را در صحنه واقعی مجسم می‌کنند. در مراحل سناریونویسی نیز بعد از مدل‌سازی، شبیه‌سازی^۱ وجود دارد که در این رویکرد مثل بازی‌های کامپیوتری از متولیان موضوع خواسته می‌شود که خود را به عنوان بازیگران یک سناریو فرض کنند و در مورد واکنش‌های خود تصمیم بگیرند (تمرین) شبیه‌سازی روش خوبی برای

۱. Simulation or Gaming

تفاهم با طیف وسیعی از مخاطبان درباره ماهیت پیچیده تصمیمات و سیاست‌ها و ایجاد تصویر گسترده‌ای از تأثیر این سیاست می‌باشد. در مراحل اجرای تمرین، وضعیت‌های غیر مترقبه ابلاغ و صادر می‌شود تا واکنش مسئولان و کارکنان مورد ارزیابی قرار گیرند.

در گام سوم مرحله ارزیابی:

یکی از حساس‌ترین و مشکل‌ترین گام‌های طراحی و تمرین مرحله ارزیابی است که هدف از آن دگرگونی پیشرفت و چگونگی به کارگیری وسایل و روش‌ها و موضوعات و وضعیت اتخاذ شده در طول مانور می‌باشد که مورد بررسی و ارزشیابی قرار می‌گیرد. لذا برای تمرین‌ها معمولاً داورانی با تجربه و خبره را در نظر می‌گیرند تا ارزشیابی مانور به خوبی انجام شود و اشتباهات تذکر داده شده و در مراحل بعدی برطرف گردد. در طول برگزاری تمرین، واکنش‌ها و عکس‌العمل‌ها به پیام‌ها و همچنین نکات مثبت و منفی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و به صورت محاسن و معایب و نواقص به آن اداره یا سازمان منعکس می‌گردد.

فصل چهارم: فرمت‌های سناریونویسی و مانور

الف) نمونه سناریو حراست در مواجهه با بحران

ب) نمونه خواسته و جواب در تمرین سناریونویسی در بحران

الف) نمونه طرح تأمین ایستگاه‌های تقلیل فشار گاز CGS و TBS

نسخه از نسخه

شرکت گاز استان خوزستان

خردادماه ۱۳۹۳

مدرک: نقشه و عکس ایستگاه‌های تقلیل فشار گاز. کروکی منطقه

۱- وضعیت کلی

دشمن فرمانطقه‌ای همواره در صدد ضربه زدن به ایران اسلامی است و با توطئه گوناگون از قبیل تحریم اقتصادی فشارهای سیاسی و ترویج فرهنگ مبتذل غربی در بین جوانان و نسل سوم و چهارم انقلاب اسلامی و حمایت از تروریست در منطقه با مظلوم‌نمایی، ایران را عامل بی‌ثباتی در منطقه دانسته و برای تسلط دوباره بر منابع ایران برنامه‌ریزی می‌کند. در این راستا عوامل خودفروخته و ستون پنجم دشمن همواره در صدد ایجاد ناامنی و اغتشاش و درگیری‌های خیابانی و تحریک کارگران به اعتصابات و آسیب رساندن و خرابکاری در تأسیسات نفتی و گاز است. لذا هرگونه تعرض، تخریب، تهدید و سرقت و .. در تأسیسات ایستگاه‌های تقلیل فشار گاز وجود دارد.

۲- مأموریت

پیشگیری و مقابله با هرگونه احتمال خرابکاری و تخریب و تعرض و سرقت به ایستگاه‌های تقلیل فشار گاز توسط حراست‌های شرکت گاز استان خوزستان

۳- اجرا

الف- تدبیر: حراست‌های تابعه شرکت گاز استان خوزستان ضمن هوشیاری و مراقبت کامل و یا جمع‌آوری اطلاعات هرگونه تحرکات مشکوک دشمن و عناصر مخرب و محرک را شناسایی و دستگیری نموده تا با امنیت کامل امورات گازرسانی به مشترکین مردمی و صنعتی در شهر و روستاها انجام گرفته و با استمرار آن نارضایتی مشترکین به حداقل برسد.

ب- ایستگاه‌های تقلیل گاز CGS و TBS فاقد تأمین نگهبان در محل‌ها می‌باشند. با توجه به اینکه ایستگاه در سطح شهر و روستا تابعه استان وجود دارد لذا تأمین ایستگاه‌ها از اهمیت به سزایی برخوردار است.

پ- ضرورت دارد که گشت‌های موتوری و مراقبت‌های نامحسوس در تمام مدت ۲۴ ساعت از ایستگاه به وجود آمده تا مانع هرگونه تعارض، تعرض، تخریب، تهدید و سرقت و ... به این ایستگاه‌ها شده و روند گازرسانی به نحو مطلوب انجام گیرد.

ت- حراست‌های تابعه برابر برنامه‌های زمان‌بندی بازدیدهای مترقبه و غیرمترقبه از ایستگاه به عمل آورده و از سلامت و امنیت روند کار اطمینان حاصل می‌نمایند.

ث- در صورت بروز هرگونه اشکال و اختلال مراتب را بلافاصله به ستاد بحران اطلاع‌رسانی نمایید.

ج- حتی‌الامکان از دوربین‌های مداربسته برای کنترل ایستگاه‌های مهم در مسیر گازرسانی استفاده نموده تا هرگونه تخریب و اختلال را به موقع از اتاق کنترل، تحت نظر بگیرید.

۴- تدارکات و اعتبارات

الف- هرگونه نیازمندی اعتبارات و ابزار و وسایل تدارکاتی مورد نیاز هر قسمت را به حراست کل گزارش نمایید.

ب- نسبت به جیره غذایی و محل زیست افراد نگهبان و گشت‌های موتورهای هماهنگی گردد.

پ- نسبت به درخواست سوخت ماشین یا موتورهای گشتی قبل از اعزام به مأموریت اقدام گردد.

ت- در صورت خرابی ماشین یا موتور گشت با واحد ترابری و تعمیرات و نگهداری جهت حاضر به کاری اقدام شود.

ث- پیش‌بینی برآورد اعتبارات دوربین مداربسته و اتاق کنترل در مسیر ایستگاه‌ها به عمل آمده و درخواست گردد.

ج- نسبت به حفاظت فیزیکی اطراف ایستگاه‌های تقلیل فشار توجه خاص گردیده و از چند لایه حفاظتی استفاده گردد.

۵- محل مدیریت یا ریاست حراست

الف- در تمامی مدت شبانه‌روز تلفن آماده دریافت خبرها و گزارشات می‌باشد.

ب- در صورت وقوع اتفاقات خاص و غیر مترقبه با موبایل ریاست حراست استان سریعاً تماس بگیرید.

پ- محل تشکیل ستاد بحران در ساختمان مرکزی می‌باشد.

ت- اتاق کنترل دوربین‌های مداربسته در ساختمان می‌باشد.

ث- محل اصلی و یدکی خودتان را اعلام نمایید.

رئیس حراست:

پیوست‌ها:

الف- کروکی ایستگاه‌های هر شهرستان و روستاها (حذف شده است)

ب- عکس‌ها یا ایستگاه‌های هر شهرستان و روستا (حذف شده است)

پ- نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰۰۰ منطقه خوزستان (حذف شده است)

نمونه سناریو وظایف حراست در مواجهه با بحران

نسخه از نسخه

شماره:

تاریخ:

مدرک: نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰۰۰۰ خوزستان - عکس‌های ماهواره‌ای و ...

۱- کلیات

کشور قرمز (متجاوز) پس از اجرای عملیات روانی گسترده علیه کشورهای آبی مبنی بر دسترسی به سلاح هسته‌ای و زیر پا گذاشتن حقوق بشر و حمایت از تروریست، با تشکیل ائتلاف جهانی در صدد تحریم اقتصادی و انجام خرابکاری و جاسوسی و براندازی در کشور آبی بوده تا رژیم حاکم بر آن را سرنگون و این کشور را به اشغال خود درآورده و در آن مستقر گردد.

کشور قرمز (متجاوز): با استفاده از ابزارهای عملیات روانی از قبیل ماهواره، اینترنت، شبکه‌های رادیو تلویزیون جهانی و مطبوعات وابسته سعی در منزوی نمودن کشور آبی نموده و ائتلاف بین‌المللی را علیه آن به وجود آورده و با اختلاف افکنی در بین کشورهای منطقه و همسایه کشور آبی در صدد توجیه تهاجم و همراهی نمودن آنان با ائتلاف نموده است. دشمن با پخش شایعات و خبرهای کذب سعی در تخریب روحیه کارکنان شرکت نفت

و گاز نموده و کارکنان شریف و زحمت‌کش شرکت ملی گاز ایران را نسبت به مدیران و معاونین شرکت و همچنین مسئولین کشور بی‌اعتماد سازد.

ریاست حراست کل شرکت گاز ایران با توجه به وضعیت تهدید و روند سیاسی در محافل جهانی، سناریو حراست در مواجهه با بحران را به شرح ذیل تهیه و با برگزاری مانورهای آزمایشی و بسیج نیروهای خود سعی در خنثی سازی توطئه و مقاصد شوم دشمن داشته و کارکنان شرکت گاز را با این توطئه‌ها آشنا و با برگزاری کلاس‌های آگاه‌سازی آنان را به پاسداری از اهداف مقدس ج.ا.ا ترغیب می‌نماید و حراست‌های شرکت گاز در هر استان و شهر بر مبنای این سناریو، سناریوی خود را تنظیم نموده و به زیر مجموعه ابلاغ و نظارت می‌نمایند.

۲- منظور

ایجاد یک روش منظم و منطقی در جهت اجرای حراست از پالایشگاه‌ها و ایستگاه‌ها و تأسیسات و وسایل کارکنان شرکت ملی گاز ایران به منظور مقابله با هرگونه خرابکاری، جاسوسی و براندازی در مقابله با تهدیدات دشمن در شرایط صلح، تهدید، بحران و جنگ

۳- اهداف

الف- ارائه راهنمای طرح‌ریزی و سناریونویسی توسط حراست‌های تابعه در زمان صلح، تهدید، بحران و جنگ

ب- افزایش اطلاعات و آگاهی‌های کارکنان شرکت ملی گاز ایران به روند تهدیدات و چالش‌ها و بحران‌ها

پ- هماهنگی و تعامل با سازمان‌های نظامی و انتظامی و همچنین سازمان‌ها و ادارات امدادی و پشتیبانی در سطوح استان و شهر

ت- آموزش و هدایت کارکنان و مدیران با استفاده از متخصصان سناریونویس در مواجهه با بحران

ث- ایجاد یأس و ناامیدی در دشمنان خارجی و داخلی

ج- به حداقل رساندن خسارات و ضایعات ناشی از حوادث عمدی و غیرعمدی

چ- شناسایی افراد خرابکار و جاسوس و محرکین به اغتشاشات و اعتصابات

ح- ایجاد هماهنگی در بین واحدهای محوری عمل‌کننده در بحران

خ- آمادگی مقابله با تهدیدات، چالش‌ها و مخاطرات محیطی، اجتماعی، امنیتی و سیاسی در سطح کشور و استان

د- مقابله با تهدیدات سایبری دشمن

۴- اجرا

الف- تدبیر حراستی

از سوی رئیس حراست هماهنگی حضور اعضای کمیته بحران و اطلاع‌رسانی موضوع صورت گرفته و با هماهنگی ارگان‌های امنیتی و اطلاعاتی در استان ضمن خنثی نمودن توطئه‌های دشمن از هرگونه خرابکاری و تخریب اماکن و ادارات و انفجار لوله گاز که موجب قطع گاز می‌گردد، جلوگیری نموده و ضمن شناسایی افراد خرابکار، جاسوس و برانداز و محرک به اغتشاشات و اعتصابات نسبت به دستگیری آنان اقدام می‌نماید.

ب- وظایف عمده و مسئولیت‌ها:

- (۱) حفظ و نگهداری عملیات مربوط به خطوط شبکه گاز و ایستگاه‌های تقلیل فشار گاز و سایر تأسیسات و اماکن مربوط
- (۲) مقابله با تهدیدات و چالش‌ها، مخاطرات خاص مرزی، محیطی، اجتماعی، امنیتی و سیاسی در سطح استان
- (۳) خنثی نمودن توطئه‌ها و تهدیدات دشمنان داخلی و خارجی
- (۴) پیشگیری از حوادث ناشی از نشتی گاز، انفجار، آتش‌سوزی، تخریب اماکن و ادارات
- (۵) پیشگیری از اعتصابات کارگری، اغتشاشات و ...

(۶) شناسایی افراد خرابکار، جاسوس، محرک و برانداز و معاند

(۷) جلوگیری از حملات سایبری دشمن و ایمن‌سازی وسایل

الکترونیکی

پ - اقدامات اجرایی هر اداره و واحد

(۱) حراست استان

(الف) پس از اطلاع از فعالیت‌های تبلیغاتی نسبت به جمع‌آوری اعلامیه‌های تبلیغاتی و بروشورها و تراکت‌ها اقدام و از تکثیر آن جلوگیری نمایید.

(ب) نسبت به آگاه‌سازی کارکنان سازمان در رابطه با ترفندها و توطئه‌های دشمنان و چگونگی مقابله با آن اقدام نمایید.

(پ) نسبت به گسترش و تحکیم وحدت بین کارکنان سازمان و دلگرم نمودن آنان به حمایت و جانبداری از اهداف مقدس ج.ا.ا اقدام نمایید.

(ت) با هماهنگی ارگان‌های امنیتی و اطلاعاتی در سطح منطقه و استان نسبت به عملیات مردم‌یاری و جذب بزرگان و ریش‌سفیدان مردمی بومی منطقه در جهت حمایت از نیروهای خودی اقدام نمایید.

(ث) تصویر مطلوبی از کارکنان شرکت در تبلیغات خود به نمایش گذارید.

(ج) همکاری و هماهنگی لازم را با صدا و سیما استان و واحد روابط عمومی و تبلیغات در منطقه و استان داشته باشید.

(چ) رفتار خوب با کارکنان شرکت داشته و از پرخاش‌گری و شدت عمل نسبت به کارکنان و کارفرمایان و مدیران جلوگیری نمایید.

(ح) جلسات هماهنگی را با مسئولان شرکت و ارگان‌ها در منطقه و استان برگزار و نتیجه را اعلام نمایید.

(۲) معاونت بهره‌برداری

(الف) همکاری لازم را در خصوص مقابله با تهدیدات و آمادگی کارکنان آن مجموعه با حراست استان به عمل آورید.

(ب) در جلسات هماهنگی و ستاد بحران شرکت نمایید.

(پ) کارکنان شاغل در آن مجموعه را زیر نظر داشته و هرگونه حرکات مشکوکی را به حراست اطلاع دهید.

(ت) هرگونه خرابکاری و کم‌کاری و حوادث غیرمترقبه را اطلاع‌رسانی کنید.

(ث) در انجام مصاحبه با صدا و سیما و مطبوعات رعایت اصول حفاظتی را نموده و از بیان مطالب طبقه‌بندی شده خودداری نمایید.

(ج) طرح‌های خود را جهت مقابله با حوادث غیر مترقبه و مقابله با بحران تهیه و تمرین نمایید.

(۳) اداره گاز شهرستان:

برابر بندهای ابلاغی به معاونت بهره‌برداری اقدام نمایید.

(۴) تعمیرات و بهره‌برداری:

برابر بندهای ابلاغی به معاونت بهره‌برداری اقدام نمایید.

(۵) امداد و تعمیرات:

برابر بندهای ابلاغی به معاونت بهره‌برداری اقدام نمایید.

(۶) اکیپ‌های امداد گاز:

برابر بندهای ابلاغی به معاونت بهره‌برداری اقدام نمایید.

(۷) بازرس فنی:

برابر بندهای ابلاغی به معاونت بهره‌برداری اقدام نمایید.

(۸) HSE (ایمنی و آتش‌نشانی)

برابر بندهای ابلاغی به معاونت بهره‌برداری اقدام نمایید.

(۹) حمل و نقل:

برابر بندهای ابلاغی به معاونت بهره‌برداری اقدام نمایید.

(۱۰) بسیج:

برابر بندهای ابلاغی به معاونت بهره‌برداری اقدام نمایید.

(۱۱) روابط عمومی:

(الف) برابر بندهای ابلاغی به معاونت بهره‌برداری اقدام نمایید.

(ب) رابط خود را به صدا و سیما استان اعزام تا هماهنگی تبلیغاتی در مدت زمان بحران به عمل آید.

۵- هماهنگی‌ها

الف- بر مبنای این سناریو، سناریوی خود را تهیه و یک نسخه به رده سازمانی بالاتر از خود ارسال نمایید.

ب- کلیه اقدامات در زمان بحران و تهدید و جنگ را با هماهنگی کمیته ستاد بحران به مورد اجرا گذارده شود.

پ- نتیجه اقدامات و طرح‌ریزی‌ها را به رده سازمانی بالاتر اعلام نمایید.

ت- نیازمندی خود را از مبادی ذی‌ربط درخواست و دریافت نمایید.

ث- تعامل و هماهنگی با سایر ارگان‌ها و سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی در منطقه را با هماهنگی حراست ارتقا دهید.

ج- پیش‌بینی ارتباطات تلفنی و بی‌سیم و همراه در زمان بحران به عمل آید.

چ- اعتبارات لازم در خصوص اجرای سناریو توسط واحد اعتبارات در اختیار ستاد بحران قرار خواهد گرفت.

پیوست‌ها:

الف- نمونه اعلامیه‌های آمریکا در عراق در خصوص صنعت نفت عراق

ب- جدول زمان‌بندی مانور مقابله با بحران (حذف شده است)

پیوست الف: نمونه اعلامیه‌های آمریکا در عراق در خصوص صنعت نفت عراق
"صنعت نفت وسیله امرار معاش شماست. خانواده شما به وسیله امرار معاش شما نیاز دارد. اگر پالایشگاه تخریب شود، وسیله امرار معاش شما تباه خواهد شد، برای جلوگیری از خرابکاری در صنعت نفت عراق کمک کنید، خانواده شما به آن نیاز دارد.

چاه‌های نفت عراق و یا تأسیسات پخش را تخریب نکنید. ریختن نفت در آبراهه زندگی را در دریا می‌کشد و شانس عراق برای رشد اقتصادی را تباه می‌سازد."

ت- نمونه خواسته و جواب تمرین سناریونویسی در بحران برای کارکنان
حراست شرکت پتروشیمی

وضعیت

اکنون ساعت که دستور ستاد مواجهه با بحران به مجتمع
پتروشیمی ابلاغ می‌گردد.

مأموریت

۱- مقابله با پخش اعلامیه و عملیات روانی و شایعه‌سازی نیروهای
خارجی و داخلی

خواسته: اقدام شما چه می‌باشد؟

۲- تعدادی از کارکنان مبادرت به خرابکاری در تأسیسات می‌کنند که در اثر
این خرابکاری، تأسیسات دچار اشکال می‌گردد و امورات شرکت مختل می‌شود.

خواسته: اقدام شما چه می‌باشد؟

۳- دشمن مبادرت به اقدامات عملیات روانی می‌کند.

خواسته: اقدام شما چه می‌باشد؟

۴- هدف قرار گرفتن یکی از تأسیسات مجتمع پتروشیمی و شهادت و
زخمی شدن تعدادی از کارکنان.

خواسته: اقدام شما چه می‌باشد؟

۵- دشمن از طریق فرستنده‌های تلویزیونی و رادیویی خود، کارکنان را به پیوستن به نیروهای فرمانطقه‌ای و دست کشیدن از کار ترغیب می‌کند.

خواسته: اقدام شما چه می‌باشد؟

۶- اقدام عملی شما برای اجرای حفاظت فیزیکی و پیشگیری چه مواردی می‌باشد؟

۷- تعدادی از عناصر نفوذی دشمن با همکاری کارکنان فریب خورده اقدام به نفوذ به داخل شرکت می‌کنند.

خواسته: اقدام شما چه می‌باشد؟

۸- پایان مانور بحران و گزارش‌دهی

نظر خود را در خصوص این درس مرقوم فرمایید.

جواب خواسته ۱:

صدور دستورات لازم برای مقابله

جمع‌آوری اعلامیه‌ها

خنثی‌سازی

جواب خواسته ۲:

۱- رفع خرابی توسط کارکنان فنی

۲- جایگزین کردن سیستم جایگزین

۳- اقدام حراست در شناسایی عناصر مزدور و یا فریب خورده در دستگیری آنان و تحویل آنان به مقامات ذیصلاح

جواب خواسته ۳:

عملیات ضد روانی و بهبود روحیه کارکنان شرکت و مقابله با اقدامات روانی دشمن

جواب خواسته ۴:

۱- حریم ممنوعه مشخص شود

۲- تخلیه شهدا و مجروحین

۳- خاموش کردن آتش

۴- برآورد خسارت و تلفات

جواب خواسته ۵:

۱- اجرای طرح‌های حراستی

۲- جلوگیری از شایعات

۳- شناسایی افراد محرک و مخرب

۴- پخش برنامه‌های آگاه‌سازی و تشویق کارکنان به کار و فعالیت.

جواب خواسته ۶:

- ۱- تمرین حفاظت فیزیکی اماکن و تأسیسات
- ۲- کنترل فیزیکی تجهیزات، حصارها، دوربین‌های مداربسته، نگهبانان، گیت‌های ورودی، کارت‌های هویت، دستگاه‌های حضور و غیاب، سامانه کنترل تردد خودرویی، شناسایی و اسکورت مهمانان، چگونگی شناسایی و دستگیری مظنونین و خرابکاران
- ۳- مشخص کردن نقاط ضعف تأمین و آسیب‌پذیر
- ۴- کلیه طرح‌ها توسط رئیس شرکت و حراست از قبل تهیه و آماده اجرا باشند.

جواب خواسته ۷:

- ۱- طرح، ضد خرابکاری و جلوگیری از نفوذ بیگانگان و خرابکاران به شرکت
- ۲- کنترل سامانه تأمینی
- ۳- چگونگی نفوذ و اقدامات سامانه کنترلی بررسی شود

منابع:

- ۱- آئین‌نامه عملیات روانی. ۱/۱۰ - ۲/۳۰، دانشکده فرماندهی و ستاد آجا، چاپ یکم، ۱۳۸۷
- ۲- بهمنی، محمد مسعود؛ طرح‌ریزی و عملیات روانی، انتشارات مرکز آموزشی و پژوهشی شهید صیاد شیرازی، تهران، ۱۳۹۱
- ۳- بهمنی، محمد مسعود؛ آینده‌پژوهی در جنگ نرم و جنگ سخت، انتشارات راز، تهران، ۱۳۹۳
- ۴- صادقی‌گویا، نجاتعلی؛ نیروی انسانی احتیاط، پژوهش انجام شده، هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی»، ۱۳۹۳
- ۵- سنگه پیتز؛ رقص تغییر (مترجم) حسین اکبری و مسعود سلطانی، انتشارات آریانا، تهران، ۱۳۸۳
- ۶- لیندگرن فانس، باند هول هانس؛ طراحی سناریو پیوند بین آینده و راهبرد، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فنون دفاعی، مؤسسه تحقیقات و آموزش صنایع دفاعی، تهران، ۱۳۸۶
- ۷- محمدی نجم، سید حسین؛ جنگ شناختی، مؤسسه تحقیقات و آموزش صنایع دفاعی، تهران، ۱۳۸۷
- ۸- پیتز شوارتز؛ هنر دورنگری، مترجم: عزیز علیزاده، مؤسسه تحقیقات و آموزش صنایع دفاعی، تهران، ۱۳۸۵

- ۹- عبدالرحیم پدram؛ آینده‌پژوهی حوزه‌ای نو برای کند و کاو، مؤسسه تحقیقات و آموزش صنایع دفاعی، تهران، ۱۳۸۸
- ۱۰- بهنام نیوری‌زاده؛ سناریو ابزاری برای تصمیم‌گیری بلند مدت، مؤسسه تحقیقات و آموزش صنایع دفاعی، تهران، ۱۳۸۵
- ۱۱- رابرت اچ اسکینز؛ جنگ آینده، ترجمه عبدالحمید حیدری، دانشگاه فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران، تهران، ۱۳۸۴
- ۱۲- ضرورت آینده‌پژوهی در ساصد، دیده‌بان، ۱۳۹۰
- ۱۳- ملکی، عباس؛ برنامه‌ریزی مبتنی بر سناریو راهی برای کم کردن آفات تصمیم‌گیری، فصل‌نامه راهبردی
- ۱۴- توکلی، ابوالفضل؛ تحقیق تدوین سناریوهای آمریکا به ایران، تهران، ۱۳۹۲.
- ۱۵- قیطاسی، محمود؛ تحقیق تدوین سناریوهای محتمل عملیات روانی علیه ایران، تهران، ۱۳۹۳.

16-Davis, Ged. "Scenarios: Thinking and Acting on the Future. London, Shell, 1997